

Profesionalna etika u računovodstvu

Peruško, Marina

Undergraduate thesis / Završni rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:458097>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-18**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
«Dr. Mijo Mirković»

Marina Peruško

PROFESIONALNA ETIKA U RAČUNOVODSTVU

Završni rad

Pula, rujan 2017.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
«Dr. Mijo Mirković»

Marina Peruško

PROFESIONALNA ETIKA U RAČUNOVODSTVU

Završni rad

JMBAG: 0303035202, redovita studentica
Studijski smjer: Financijski menagement

Predmet: Poslovno računovodstvo
Znanstveno područje: Društvene znanosti
Znanstveno polje: Ekonomija
Znanstvena grana: Računovodstvo

Mentorica: doc.dr.sc. Ksenija Černe

Pula, rujan 2017.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana _____, kandidat za prvostupnika _____ ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, ____ . rujna, 2017. godine.

IZJAVA
o korištenju autorskog djela

Ja, _____ dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom _____ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, ____ .rujna 2017.

Potpis

Sadržaj

1. UVOD.....	1
2. POJAM I OBILJEŽJA RAČUNOVODSTVENE PROFESIJE	4
2.1.Područja računovodstvene profesije	4
3. POJAM ETIKE	6
3.1. Poslovna etika	7
3.2. Primjena poslovne etike u hrvatskoj praksi	8
3.3. Etika u računovodstvu.....	9
3.4. Etička dilema	10
3.5. Donošenje etično ispravne odluke.....	12
3.6. Neetično ponašanje u računovodstvenoj profesiji	13
4. MEĐUNARODNA RAČUNOVODSTVENA UDRUŽENJA I ODBORI	15
4.1. Odbor za međunarodne računovodstvene standarde (International Accounting Standards Bord – IASB)	15
4.2. Europska federacija računovođa (FEE)	17
4.3. Europsko udruženje računovođa(EAA- European Accounting Association).....	18
4.4. Međunarodna federacija računovođa (International Federation of Accounting Committes- IFAC).....	19
4.5. Računovodstvena udruženja i odbori u Republici Hrvatskoj	20
5. KODEKS PROFESIONALNE ETIKE.....	21
5.1. Kodeks etike Američkog instituta ovlaštenih javnih računovođa	21
5.2. Kodeks profesionalne etike Međunarodne federacije računovođa	22
5.3. Dijelovi Kodeksa etike za profesionalne računovođe	23
5.3.1. Etička načela Kodeksa etike profesionalnih računovođa.....	24
6. PRIMJENA IFAC-OVOG ETIČKOG KODEKSA OD STRANE RAČUNOVOĐA KOJI OBAVLJAJU AKTIVNOSTI U JAVNOJ PRAKSI.....	27
6.1. Pravila obavljanja aktivnosti u javnoj praksi	28
6.2. Nezavisnost kao ključno načelo profesionalnih računovođa u javnoj praksi	30
6.3. Prijetnje nezavisnosti	31
6.4. Primjena IFAC-ovog etičkog Kodeksa od strane zaposlenih računovođa	33
7. UUUJECAJ KORPORATIVNE ETIKE NA KVALITETU FINANCIJSKOG IZVJEŠTAVANJA.....	35
8. OPIS UZORKA	37
8.1. Rezultati istraživanja	38
9. ZAKLJUČAK	49

10. LITERATURA	51
POPIS PRILOGA.....	52
Prilog 1: Anketni upitnik.....	52
ANKETNI UPITNIK.....	52
POPIS GRAFIKONA.....	55

1.UVOD

Osnovni cilj ovog rada je proučiti odnos studenata prema pitanju etike u računovodstvenoj profesiji na području Republike Hrvatske.

Računovodstvo kao djelatnost vrijednosnog praćenja i proučavanja pojava povezanih s poslovanjem nekog poslovnog sustava, priprema informacije za vanjske i unutrašnje korisnike. Zato je značajno da se pojedinci koji na osnovi tih informacija donose svoje odluke mogu u njih pouzdati. Pojedini autori tvrde da je poslovna etika samo etika, budući da etičke vrijednosti vrijede za sva područja našeg djelovanja i da ih ne možemo izolirano koristiti samo u poslovanju, svojoj obitelji ili u društvenoj sredini (Remškar, 2008), ali (poslovna) etika vrlo često predstavlja jedini temelj na osnovi kojeg se pojedinac odlučuje za neko djelovanje (Grivec, 2014).

Svrha rada je temeljem istraživanja postojeće literature te anketiranjem studenata studijskih programa sa zastupljenim računovodstvenim kolegijima i tematikom, utvrditi položaj etike unutar računovodstvene profesije. Uz tehničke i etičke standarde ponašanja i djelovanja, jedno od najznačajnijih pitanja uređenja računovodstvene profesije sigurno je edukacija računovođa i revizora. Edukacija i praktično iskustvo profesionalnih računovođa trebaju osigurati temelj profesionalnog znanja i vještina te profesionalnih vrijednosti, etike i stavova koji će ih osposobiti da kontinuirano uče te da se prilagode promjenama tijekom njihovog profesionalnog djelovanja.

Za analizu postojeće stručne i znanstvene literature korištene su različite baze podataka. Postojeća računovodstvena regulativa prikazana je kroz Zakon o računovodstvu i Kodeks – a - etike za profesionalne računovođe. Za Istraživački dio rada provedeno je anketno ispitivanje studenata prve i treće godine preddiplomskog studija i prve godine diplomskog studija Poslovne ekonomije, smjera Financijski menagement, Fakulteta ekonomije i turizma dr "Mijo Mirković. Dobiveni podaci analizirani su i interpretirani metodama deskriptivne statistike.

Razmatranja strukture i sadržaja Kodeksa profesionalne etike za računovođe čini osnovu za ozbiljnije promišljanje o mogućnostima i načinu implementacije brojnih

zahtjeva koji su u njemu sadržani u svakodnevni život i djelovanje računovođa u Republici Hrvatskoj.

2. POJAM I OBILJEŽJA RAČUNOVODSTVENE PROFESIJE

Profesija je zvanje koje uključuje određeno obrazovanje ili njegovu vrijednost te je prije duhovne nego fizičke naravi, npr. pravna, financijska, medicinske ili stručna profesija (Dražić-Lutilsky, Gulin i dr.,2010). Računovodstvena profesija počela se formirati već početkom industrijske revolucije (početak 18. stoljeća), a temeljna izobrazba počela je krajem 19. stoljeća. Sve veća potreba za računovodstvenom profesijom započela je ubrzanim rastom industrijske proizvodnje i uslužnog sektora u 20. stoljeću kao i razvojem informatičke tehnologije. U uvjetima krize računovodstvena profesija sporije gubi posao od prosjeka drugih profesija (Dražić-Lutilsky, Gulin i dr.,2010).

Osnovna obilježja suvremene računovodstvene profesije jesu (Dražić-Lutilsky, Gulin i dr.,2010):

- a) zanimljivost,
- b) izazovnost,
- c) dobro je plaćena,
- d) društveno priznata.

Računovodstvena profesija danas djeluje u različitim tipovima organizacija bilo u privatnom ili javnom sektoru. Zanimljiva je zato što stalno treba stjecati nova znanja iz specijaliziranih područja, što je ujedno i motivirajući faktor (Dražić-Lutilsky, Gulin i dr.,2010).

2.1.Područja računovodstvene profesije

Računovodstvena profesija je prisutna u sljedećim područjima:

- 1) Privatno odnosno poduzetničko računovodstvo (uključuje privatne, upravljačke ili interne računovođe),
- 2) Javno računovodstvo (uključuje javne ili ovlaštene računovođe koje se još zovu eksternim računovođama),

- 3) Državno računovodstvo i računovodstvo neprofitnih organizacija (uključuje državne i računovođe neprofitnih organizacija),
- 4) Obrazovanje (uključuje računovođe u obrazovanju i znanstvenim ustanovama).

Privatni ili upravljački računovođe obavljaju sve aktivnosti u poslovnim subjektima za potrebe vanjskih i unutarnjih korisnika. Vode poslovne knjige, sastavljaju i objavljuju financijske izvještaje, sastavljaju interne izvještaje i planove te ostalo za potrebe unutarnjih korisnika (Dražić-Lutilsky, Gulin i dr.,2010).

Javni ili ovlaštene računovođe (ovlaštene revizori) zaposleni su u revizorskim tvrtkama. Pružaju usluge revizije, poreznog i financijskog savjetovanja privatnom i javnom sektoru uz odgovarajuću naknadu. Najvažniji dio odgovornosti ovlaštenih računovođa je revizija financijskih izvještaja ili provjera kvalitete financijskih izvještaja vanjskih korisnika. Javni računovođe u cilju zaštite javnog interesa prolaze posebnu obuku za stjecanje zvanja ovlaštenog javnog računovođe te polažu stručni ispit. Nakon položenog ispita za ovlaštenog računovođu (dobivanje certifikata) potrebno je licenciranje, odnosno odobrenje da javni računovođa može dalje obavljati poslove (npr. potpisivati revizijske izvještaje, pružati konzultacije i slično). Tijekom svoje karijere ovlaštene računovođe moraju se kontinuirano usavršavati i obrazovati. (Dražić-Lutilsky, Gulin i dr.,2010).

Državni računovođe rade u državnim službama te u poreznim upravama, lokalnoj upravi i samoupravi i kod drugih korisnika državnog proračuna. Računovođe neprofitnih organizacija obavljaju računovodstvene poslove za razne udruge (Dražić-Lutilsky, Gulin i dr.,2010).

Ovakva podjela odnosila se na općenitu podjelu područja računovodstvene profesije, dok je u Hrvatskoj ta podjela drukčije strukturirana. Zakonski su regulirana četiri temeljna računovodstvena sustava, i to (Karić, 2009) :

1. računovodstvo poduzetnika,
2. računovodstvo neprofitnih organizacija (fondovsko računovodstvo),
3. računovodstvo proračuna i proračunskih korisnika,
4. računovodstvo obrtnika i slobodnih zanimanja.

Računovodstvo poduzetnika se s obzirom na vrste poduzetnika može podijeliti na (Karić, 2009):

1. Računovodstvo poduzeća (uključivo i fizičke osobe obveznike poreza na dobit),
2. Računovodstvo banaka i drugih financijskih institucija,
3. Računovodstvo osiguravajućih i reosiguravajućih društava.

Računovodstvo proračuna obuhvaća planiranje, prikupljanje i raspoređivanje sredstava, upravljanje tim sredstvima i kontrolu prikupljanja i trošenja sredstava i to na razini državne riznice, nadležnih ministarstava, agencija i proračunskih korisnika. Proračunski korisnici su: državni organi i institucije, državne osnovne, srednjoškolske i visokoškolske ustanove, državne zdravstvene ustanove i slično (Tušek, 2015).

Računovodstvena profesija ima važnu ulogu u sustavu obrazovanja, kao i u znanstvenim istraživanjima. Pritom, treba posebno istaknuti sveučilišnu izobrazbu računovođa i specijaliziranu izobrazbu u raznim profesionalnim udruženjima računovođa. U računovodstvenoj profesiji etički problemi uključuju dvije poteškoće koje su međusobno povezane. Jedna se odnosi na pitanje kakva je narav računovodstvenog podatka u smislu je li to privatno ili javno dobro, a druga poteškoća proizlazi iz asimetrično raspodijeljenih računovodstvenih podataka između onih koji imaju koristi od poslovanja tvrtke (Krkač, Volarević, Josipović, 2011).

Svaki računovođa koji svoj posao shvaća ozbiljno dužan je djelovati u skladu s važećim zakonima, propisima i u skladu s svojim zvanjem. Cilj računovodstvene profesije ispunjen je ako su zadovoljena ova četiri zahtjeva, i to: pravovaljanost informacija, profesionalizam, kvaliteta pružanih usluga i povjerenje (Bedeković, 2013).

3. POJAM ETIKE

Pojam etike potječe od grčke riječi *ethos* što znači moral, običaj, ćudoređe (Grivec, 2014). Kao znanstvena disciplina, etika se bavi proučavanjem načela ispravnoga, dobrog i moralnog djelovanja. U najširem smislu etika je filozofijska disciplina koja se bavi proučavanjem načela i mjerila čovjekovog htijenja i ponašanja sa stajališta dobra i

zla, kao i normi na osnovi kojih se odlučuje o ponašanju po tim načelima (Grivec, 2014). Na taj način etička načela možemo razumjeti kao načela o prihvatljivom i neprihvatljivom ponašanju, odnosno kao standarde ponašanja po kojima se to ponašanje procjenjuje (Grivec, 2014).

Zadatak etike nije samo u tome da ukaže na sva različita gledanja ljudi, nego i da izvrši vrijednosnu ocjenu i da pokaže koje su prave i istinske vrijednosti; kritičko-filozofska etika treba da pokazuje ne toliko kakve moralne sudove ljudi donose, nego i kakve treba da donose o određenim karakteristikama i postupcima” (Klaić, 1979).

Kalacun (2001) i Gosar (1994) opredjeljuju etiku kao filozofijsku disciplinu koja daje smjernice čovjekovom ponašanju. Gosar (1994) istovremeno smatra da se osobni i društveni život normalno odvija ako ljudi poštuju utvrđena pravila. Po njihovom mišljenju neka od tih pitanja su konstantna, pri čemu suvremeni način gospodarenja zahtijeva njihovu prilagodljivost. Da bi etika mogla biti vodilja ljudima, ona se u svakom trenutku mora mijenjati - rasti, razvijati se, prilagođavati vremenu, duhovnom i materijalnom razvitku društva.

Etičke norme razlikuju se od jedne društvene zajednice do druge, jer su i vrijednosti u različitim kulturama različite (Možina, 1995). U vrijeme globalnoga poslovanja, poduzeća moraju biti svjesna tih razlika i moraju ih uvažavati. I pored toga ljudi iz različitih kultura koji žele živjeti po etičkim principima suglasni su s osnovnim etičkim mjerilom koje Maxwell (2007) naziva zlatnim pravilom. To pravilo glasi: »Sve što želite da ljudi čine vama, činite vi njima, odnosno ne činite drugima ono što ne želite da oni čine vama.« Ovo pravilo se može koristiti i pri donošenju odluka u okviru gospodarskih subjekata. Tako etika postaje značajan element uspješnosti poslovanja gospodarskih subjekata i pridonosi njihovoj pozitivnoj slici u javnosti.

3.1. Poslovna etika

Ako razmotrimo zapise iz prošlosti možemo primijetiti da je ponekad postojalo pravilo da posao i etika ne idu zajedno, jer poduzeće ne bi moglo istovremeno ostvarivati dobitak i biti etički ispravno. Prevladavalo je uvjerenje da je za poslovni svijet dovoljno da se drži zakonskih propisa (Jančić, 1999). Danas smatramo da to ni izdaleka nije

dovoljno, jer etika i društvena odgovornost predstavljaju značajne komponente uspjeha na tržištu. Naime, kao ljudi smo sve više osviješteni, pa se odlučujemo za proizvode onih poduzeća koja posluju po mjerilima koja su nam bliska. U okviru svojih poduzeća ljudi sve više postaju svjesni da im se etički ispravno poslovanje dugoročno više isplati (Kalacun, 2001). Model odličnosti EFQM (*the European Foundation for Quality Management*) (*Europska zaklada za upravljanjem menadžmentom*) pokazuje da korporativna društvena odgovornost pozitivno utječe na poslovne rezultate i da ne nanosi štetu trajnoj uspješnosti i učinkovitosti poslovanja (Remškar, 2008).

Slobodno možemo reći da se poslovna djelatnost vrši radi stjecanja dohotka, pri čemu poslovna etika postoji zato da postavlja uvjete za njegovo stjecanje. Grivec (2014) i Jennings (2009) su dokazali da osobna kao i poslovna uspješnost zahtijevaju etičko ponašanje. Neki autori tvrde da je poslovna etika samo etika, budući da etičke vrijednosti vrijede za sva područja našeg djelovanja i da ih ne možemo izolirano koristiti samo u poslovanju, svojoj obitelji ili u društvenoj sredini (Remškar, 2008), ali (poslovna) etika vrlo često predstavlja jedini temelj na osnovi kojeg se pojedinac odlučuje za neko djelovanje (Grivec, 2014).

Dakle, ako načela etike razumijemo kao načela o prihvatljivom i neprihvatljivom ponašanju, onda se s aspekta proučavanja etike u poslovnom svijetu moramo zapitati koja su ponašanja za društvenu sredinu prihvatljiva, a koja nisu.

3.2. Primjena poslovne etike u hrvatskoj praksi

U procesima globalizacije svjetskog gospodarstva dolazi do prožimanja temeljnih etičkih sustava kao preduvjeta uspješnog poslovanja poslovnog subjekta. U Hrvatskoj stvarnost je krenula drugačijim smjerom. Dujanić (2003) navodi kako su poželjne osobine za zauzimanje važnih funkcija često umjesto sposobnosti bile: nekritičnost, poslušnost i slično. To je podražavalo i još uvijek podržava u nas visok stupanj tolerancije prema nedemokratskim oblicima ponašanja. Ako društveno okruženje posjeduje pozitivne vrijednosti, tada će i manageri, kao jedni od stvaranja tih vrijednosti moći uspješnije voditi svoje organizacije. Kada društvo podupire nemoralno, neetično ponašanje i ne posvećuje pažnju društvenim vrijednostima tada gubi smjer za razvoj.

Kako ne bi došlo do toga potrebno je navedeno razotkriti obzirom da utječe na pojavu ravnodušnosti i dezorijentiranosti među radnom snagom, bez čije motivacije nema ni izlaza iz moralne krize. U takvoj situaciji potrebno je stvarati pozitivnu poslovnu klimu koja će pružiti mogućnost promoviranja etičkih vrijednosti kao preduvjet novih pozitivnih osnova razvoja i poštivanja visokih standarda u poslovanju i razvoju poslovnih sustava (Dujanić, 2003).

3.3. Etika u računovodstvu

Računovodstvo kao djelatnost vrijednosnog praćenja i proučavanja pojava povezanih s poslovanjem nekog poslovnog sustava, priprema informacije za vanjske i unutrašnje korisnike. Zato je značajno da se pojedinci koji na osnovi tih informacija donose svoje odluke mogu u njih pouzdati.

Mayr (2011) i Grivec (2014) u svojim radovima tumače da se danas teško može zamisliti poslovođstvo koje neke svoje značajne poslovne odluke donosi bez sudjelovanja računovođa. Zato su računovođe dužni poštivati pravna, poslovno - etička i druga pravila koja im omogućavaju stručnu izvrsnost (Koletnik, 2012). Računovođa je dužan neprekidno se obrazovati i pratiti razvoj struke jer mu to omogućava kvalitetno izvršavanje računovodstvenih usluga. Pri tome je šef računovodstva dužan poštivati načela profesionalne etike i znati kako se na odgovarajući način mora ponašati u slučajevima postojanja različitih pritisaka i drugih etičkih dilema (Bergant, 2010) Svakom pojedincu zaposlenom u računovodstvu etika nalaže obvezu poštivanja općih opredjeljenja i principa etičnog ponašanja (Bergant, 2010). Spomenuti principi jesu:

1. utvrđivanje štetnih posljedica koje mogu nastupiti na osnovi njegovih odluka;
2. utvrđivanje svih prednosti i troškova koje sudionici mogu pretrpjeti zbog njegovih odluka;
3. istraživanje svih značajnih i moralnih očekivanja koja su povezana s njegovom odlukom;
4. stalno praćenje etičkih dilema s kojima se susreću donosioci profesionalnih odluka;

5. usmjeravanje svojega djelovanja tako da ono odgovara želji da drugi na isti način djeluju prema njemu;
6. osiguravanje da njegove djelatnosti pod posebnim uvjetima budu usklađene s pravilima ponašanja;
7. uređivanje svoje djelatnosti tako da je kao pravilno može ocijeniti svaka nezainteresirana grupa profesionalaca njegovog ranga - profesionalna etika;
8. provjeravanje bi li se dobro osjećao ako bi bilo potrebno da svoje ponašanje obrazlaži pred televizijskim kamerama.

Bez obzira na to što postoji veliki broj različitih zakona, tijekom povijesti se pojavila potreba za samoregulacijom područja računovodstva, koja se sastoji u donošenju etičkih kodeksa. Jelovac (1998) te kodekse definira kao „brižljivo izabrano, do određene mjere sustavno prikupljeno i jasno formulirano mnoštvo ocjena, mjerila, životnih usmjerenja i normi koje služe kao praktična pravila pravilnog ponašanja pojedinaca, odnosno kao uzorci za primjerno rukovođenje i djelovanje u određenoj zajednici” .

3.4. Etička dilema

U kontekstu rasprave o etici na općoj razini, uobičajeno se govori i o etičkoj dilemi ili problemima s kojima se suočavaju pojedinci ili skupine pojedinaca u društvu. Etička dilema je situacija u kojoj pojedinac mora odlučiti što je prikladno ponašanje, odnosno mora izabrati između alternativnih akcija, pri čemu pravilan izbor nije uopće jasan i utječe na dobro drugih ljudi. Revizori, profesionalni računovođe, menadžeri i drugi poslovni ljudi susreću se s mnogo etičkih problema. Primjerice, poslovanje s klijentom koji prijete nalaženjem drugog revizora ako ne dobije željeno mišljenje, za revizora znači dvojbu- dati ili ne dati takvo neutemeljeno mišljenje (Tušek, 2015). Rješavanju etičkih dilema može se pristupiti na više načina. Pojedinac može identificirati etički problem te polazeći od individualnih vrijednosti donijeti odluku na osnovi modela koji se sastoji od nekoliko koraka (Tušek, 2015):

1. prikupiti relevantne činjenice,
2. identificirati etički problem iz činjenica,
3. odrediti na koga će i kako odluka utjecati,

4. identificirati alternative koje su na raspolaganju,
5. identificirati posljedice svake alternative,
6. odlučiti o akciji.

Spomenuti model ne osigurava gotova rješenja već je to samo pokušaj definiranja smjernica kojima bi se pojedinac mogao rukovoditi pri rješavanju etičkih problema.

Etika ima posebno mjesto i ulogu u računovodstvenoj i revizijskoj profesiji. Odnosi se na primjenu općih postavki etičkog ponašanja. Medicina, pravo, inženjerstvo, arhitektura, računovodstvo i revizija samo su neke od profesija koje imaju nekoliko zajedničkih obilježja, i to: odgovornost služenja javnosti, kompleksno znanje, zahtjevi profesije i javno povjerenje (Tušek, 2015). Svako razvijeno društvo pridaje posebno značenje profesionalnom ponašanju. Pojam profesionalno podrazumijeva odgovornost za ponašanje između zadovoljenja vlastitih potreba i odgovornost prema sebi, te zahtjeva zakone i propise društva. Glavni razlog posvećivanja velike pažnje profesionalnom ponašanju pojedinca je potreba za javnim povjerenjem u kvalitetu njihovih usluga, tako da korisnici usluga mogu biti sigurni.

Korisnici financijskih izvještaja moraju imati povjerenje u rad revizora. Pojedinci u društvu ne bi smjeli kvalitetu usluga profesionalaca procjenjivati na temelju njihove kompleksnosti, jer većina profesionalaca nema sposobnost za takve procjene. Ako profesija razvija i poštuje visoke standarde profesionalnog i etičnog ponašanja i obavljanja usluga, javno povjerenje u kvalitetu tih usluga neće izostati (Tušek, 2015).

Za razliku od drugih profesija, računovodstvena i revizijska profesija je prema korisnicima u specifičnom položaju. Profesionalni računovođa je plaćen od poslovnog subjekta koji objavljuje informacije u obliku financijskih izvještaja, no korisnici su tih informacija, uključujući revizorova izvješća, mnogobrojne interesno utjecajne skupine koje na temelju toga izvješća donose odgovarajuće poslovne odluke.

Stoga je vrlo važno da korisnici računovodstvenih informacija smatraju računovođe i revizijske tvrtke poštenima, neovisnima, objektivnima, odgovornima i kompetentnima. Može se reći da je uvođenje etičkih načela i pravila u računovodstvenu i revizijsku profesiju te njihova primjena potrebna zato da bi ponašanje računovođa i revizora bilo očekivano spram javnosti, korisnika i same profesije (Tušek, 2015).

3.5. Donošenje etično ispravne odluke

Donošenje etično ispravne odluke prolazi kroz više faza svijesti pojedinca. Odlučiti ispravno postupiti kada nastupi nemoralna situacija nije nimalo jednostavno. Ponekad jedna odluka u određenoj situaciji može se činiti moralno ispravna dok u drugoj može biti nekorektna.

Aleksić (2007) ističe četiri moguća pristupa za donošenje etične odluke:

1. na temelju procjene odabire se ona odluka koja će za najveći broj sudionika u poslovnom procesu donijeti najmanje loš ishod,
2. najmoralnija je ona odluka koja pojedincu donosi najviše koristi te je kao takva i najprihvatljivija,
3. donošenjem odluke ne smiju se narušiti prava drugih osoba u procesu,
4. odluka koja je i najprihvatljivija treba se temeljiti na principima pravednosti, nepristranosti i jednakosti.

Postoji razlika između pogrešno donesena, ali etički odmjerene odluke i svjesno donesene pogrešne odluke sa svrhom da se iskrive stvarni financijski pokazatelji. I jedna i druga utječu u većini slučajeva na poslovni rezultat, ali glavna razlika leži u činjenici da u prvom slučaju nakon ponovne procjene situacije nastoji se ispraviti doneseni sud u korist ponovnog moralnog preispitivanja odluke. U drugom slučaju izbjegava se ponovno preispitivanje donesene odluke ili se nastoji u potpunosti zataškati razlog donošenja odluke (Bedeković, 2013).

Posljedice nekvalitetnog financijskog izvještavanja mogu biti ozbiljne jer ne utječu samo na vlasnike poduzeća zbog gubitka očekivanih prinosa od dividendi i kapitalnih dobitaka već i na zaposlene zbog mogućeg smanjenja plaće, na tržište kapitala jer se javlja nepovjerenje, na državu jer se vrši utaja poreza, na kreditore zbog gubitka prinosa od kamata i uloženog kapitala, na nacionalnu ekonomiju jer se smanjuju investicije i bruto društveni proizvod, raste nezaposlenost pa i na samu računovodstvenu profesiju jer se narušava kredibilitet (Malinić, 2011).

3.6. Neetično ponašanje u računovodstvenoj profesiji

Računovodstvenim podacima kojima se manipulira, pojedinci unutar poduzeća dovode se u zabludu na način na koji oni ne žele biti prevareni. To se radi o povjerenju, sukobu interesa, povjerljivosti podataka te zviždanju¹ (Krkač i sur.,2011). Okolnosti koje mogu stvoriti prijetnje za profesionalne računovođe prilikom odlučivanja o tome dali donijeti etičku ispravnu odluku ili ne uključuju između ostalog neprimjerenu upotrebu imovine dane na korištenje koja je u vlasništvu poduzeća ili institucije, postojanje financijskog interesa kod poslodavca, prihvaćanje vrijednih darova, prijetnje otkazom ili bilo koji drugi vanjski pritisak od strane poslovnih partnera poduzeća.

Prema Kodeksu etike za profesionalne računovođe mjera zaštite mogu ukloniti ili barem ublažiti prijetnje, kojima može biti ugroženo poštivanje temeljnih etičkih načela, na prihvatljivu razinu. Neke od tih mjera su jake interne kontrole, primjereni disciplinski postupci, politike praćenja kvalitete rada, sustavi nadzora računovođa, pravodobno informiranje ostalih zaposlenika o načinu rada i politikama poslovanja, zapošljavanje kompetentnog osoblja, naglašavanje važnosti etičkog ponašanja svih zaposlenika, a ne samo računovođa (Bedeković, 2013).

Postupci koje računovođe mogu obavljati i na taj način utjecati na poslovni rezultat i profitabilnost, a da ne narušavaju načela etičnosti i zakonom dozvoljene granice su:

- izbjegavanje ili ubrzavanje otpisa potraživanja,
- izbor vijeka trajanja i metode otpisa imovine,
- metode vrednovanja zaliha,
- dugoročna rezerviranja,
- procijene vrijednosti dugotrajne imovine (Bedeković, 2013).

U skladu s načelom opreznosti valja voditi računa da se u uvjetima neizvjesnosti poslovanja gubici ne podcjenjuju, a dobiti ne precjenjuju (Žager i sur.,2008). Ponekad kako bi se ispunili zahtjevi nadređenih prelazi se preko neispravnih i sumnjivih računovodstvenih operacija poput PDV prijevara, namještanja poslovnog rezultata, neispravnih obračuna. Razlog takvog ponašanja može se sagledati u činjenici za

¹ Zviždanje predstavlja postupak pojedinaca usmjeren ka javnom upozoravanju na nezakonite ili neetične aktivnosti u poslovanju bez obzira na pojedince s kojima se mogu suočiti zbog takvih postupaka.

dokazivanjem samog računovođe ili se takve radnje čine zbog straha od degradiranja ili otpuštanja. Kada je riječ o takvom neetičnom ponašanju rukovoditelji moraju provesti odgovarajuće disciplinske mjere koje trebaju biti primjer drugima.

Prema Krkaču (Krkač i sur.,2011). financijski računovođe zbog strateških razloga često manipuliraju financijskim rezultatima i pogrešno ih interpretiraju te zbog toga bivaju sankcionirani od svojih strukovnih udruženja. Stoga se Kodeksom etike za profesionalne računovođe obrađuje financijsko izvještavanje te se ističe važnost neovisnosti revizorskog tima prilikom obavljanja postupka revizije i izražavanja svog profesionalnog mišljenja. U postupku revizije nitko od sudionika ne bi smio imati izravni ili neizravni financijski interes kako ne bi nastala prijetnja vođena osobnim interesom.

Važno je izdvojiti i istaknuti da revizija kao ključno područje javnog računovodstva priskrbljuje profit na temelju poreznog savjetovanja i na temelju pružanja ostalih savjetodavnih usluga svojim klijentima te na taj način djeluje u korist svog klijenta, a ne općeg dobra. S obzirom na tu činjenicu, državne institucije smatraju da ipak ovlašteni revizori imaju dužnost prema općem dobru i po tome obvezu prijavljivanja svih oblika prijevara (Krkač i sur.,2011). Glavni pokretač neetičnog ponašanja najčešće leži u nastojanjima ka većoj ambicioznosti. To za posljedicu ima povećanje u većini slučajeva osobne koristi ili pritiska nadređenih da se ostvare pozitivni financijski rezultati u što kraćem vremenskom razdoblju.

3.6.1. Primjer praksi naplaćivanja računovodstvenih tvrtki

Kao primjer neetičnog ponašanja računovođa može poslužiti slučaj iz prakse kada su tri od četiri javne svjetske računovodstvene tvrtke optužene za malverzacije s putnim troškovima. Naime, iako su s putničkim agencijama imali sklopljene ugovore u kojima su bili navedeni rabati od 40% i drugi popusti, svojim klijentima su naplaćivali pune iznose prijevoznih karata, rent – a - cara i hotelskog smještaja (Ćorić i Jelavić, 2009). Velike računovodstvene tvrtke i liječničke organizacije su se posljednjih godina koristile svojom veličinom i kupovnom moći da bi isposlovale velike popuste i rabate na unaprijed plaćene račune. Neki od tih ugovora su zahtijevali da popusti ne budu objavljeni drugim stranama, to jest njihovim klijentima. Tako su u razlikama između naplaćenih i stvarnih troškova zaradili nekoliko milijuna dolara dodatnog profita.

Takvi i slični skandali posljednjih godina poljuljali su povjerenje u računovodstvenu profesiju te su pridonijeli jačanju važnosti financijskog izvještavanja i njezine kvalitete. Pojam neetičnosti najčešće je predmet razmatranja prilikom financijskog izvještavanja koje obuhvaća neprovođenje vremenskih razgraničenja prihoda, netočno prikazivanje poslovnog rezultata sa svrhom da se plati manji porez na dobit ukoliko se radi o obvezniku poreza na dobit ili prilikom izbjegavanja pojedinih knjiženja koje utječu na financijski rezultat. U takvim i sličnim situacijama ono etično u računovođi treba prevagnuti i izaći na vidjelo (Bedeković, 2013).

Puno puta smo svjedočili činjenici da doneseni zakoni nisu uvijek etični kao i činjenici da se ponekad etično ponašanje protivi zakonu (Dujanić, 2003). Ažurna dokumentacija daje uvid u stvarno financijsko poslovanje te pruža dokaze za donošenje prosudbe profesionalnih računovođa, stoga pronaći granicu etično ispravne odluke nije nimalo lako. Gledajući globalno, pad povjerenja u financijsko izvještavanje generalno povećava rizik ulaganja za investitore, financijski tokovi se usporavaju, a to naposljetku utječe i na smanjenje efikasnosti tržišta kapitala (Mlinić, 2011).

4. MEĐUNARODNA RAČUNOVODSTVENA UDRUŽENJA I ODBORI

Prvo međunarodno udruženje računovođa osnovano je na Prvom međunarodnom kongresu računovođa (ICA) održanom u SAD-u 1904. Tijekom 20. stoljeća osnivanje nacionalnih i međunarodnih udruženja računovođa bilo je u punom jeku. Zbog iznimne važnosti za razvoj računovodstvene profesije potrebno je upoznati neke najvažnije međunarodne računovodstvene organizacije.

4.1. Odbor za međunarodne računovodstvene standarde (International Accounting Standards Board – IASB)

IASC (Komitet za međunarodne računovodstvene standarde) je osnovan 29. lipnja 1973. ugovorom koji je potpisalo deset nacionalnih računovodstvenih odbora (Austrija, Kanada, Francuska, Njemačka, Japan, Meksiko, Nizozemska, Velika i Britanija, Irska i SAD). IASC djeluje kao nezavisna privatna institucija usmjerena na izjednačavanje računovodstvenih načela i politika koje koriste poslovni subjekti diljem svijeta za

potrebe financijskog izvještavanja. U svom statutu IASC ističe ove ciljeve (Dražić-Lutilsky ,Gulin i dr., 2010):

1. formiranje i objavljivanje računovodstvenih standarda koji će se koristiti u prezentiranju financijskih izvještaja diljem svijeta,
2. rad na poboljšanju i ujednačavanju regulativa, računovodstvenih standarda i postupaka koji se odnose na prezentiranje financijskih izvještaja.

Od 2001. godine prestaje djelovanje IASC-a te se utemeljuje IASB (Odbor za međunarodne računovodstvene standarde). Njega bira i nadzire Fondacija komiteta za međunarodne standarde (IASCF). IASB sastavlja i objavljuje Međunarodne standarde financijskog izvještavanja (MSFI), koji:

- a) služe kao podloga nacionalnim računovodstvenim odborima za sastavljanje i usklađivanje nacionalnih računovodstvenih standarda,
- b) ili se u manjem broju zemalja izravno primjenjuju kao nacionalni računovodstveni standardi (u Hrvatskoj od 1. siječnja 1993., a kasnije djelomično zbog uvođenja Hrvatskih standarda financijskog izvještavanja), te u zemljama Europske unije (EU).

Odbor za međunarodne standarde revizije i osiguranja (International Auditing and Assurance Standards Board (IAASB)), Odbor za međunarodne standarde računovodstvene edukacije (International Accounting Education Standards Board (IAESB)), Odbor za međunarodne standarde etike za računovođe (International Ethics Standards Board for Accountants (IESBA)) i Odbor za računovodstvene standarde javnog sektora (International Public Sector Accounting Standards Board (IPSASB)) provode strogi obvezujući postupak koji podupire razvoj visokokvalitetnih standarda u javnom interesu na transparentan, djelotvoran i učinkovit način. Svi ovi neovisni odbori za donošenje standarda imaju Konzultativne savjetodavne grupe, koje iznose gledišta javnosti i uključuju članove iz javnosti.

Ti odbori izdaju sljedeće objave (Dražić-Lutilsky ,Gulin i dr., 2010):

- a) Kodeks etike za profesionalne računovođe (Code of Ethics for Professional Accountants);

- b) Međunarodne standarde revizije, pregleda, drugih izvjava o osiguranju i povezanih usluga (International Standards on Auditing, Review, Other Assurance, and Related Services);
- c) Međunarodni standard kontrole kvalitete (International Standard on Quality Control);
- d) Međunarodne standarde edukacije (International Education Standards); i
- e) Međunarodne računovodstvene standarde javnog sektora (International Public Sector Accounting Standards).

U Europskoj uniji, Međunarodni standardi financijskog izvještavanja (MSFI) se koriste kao obvezan okvir financijskog izvještavanja od 01.01.2005. za sve kompanije koje sudjeluju na burzama EU i sastavljaju konsolidirane financijske izvještaje.

Sukladno Zakonu o računovodstvu (NN 78/15, 134/15, 120/16), Međunarodni standardi financijskog izvještavanja obuhvaćaju Međunarodne računovodstvene standarde (MRS), njihove dopune i povezana tumačenja te Međunarodne standarde financijskog izvještavanja (MSFI), njihove dopune i povezana tumačenja, koji su utvrđeni od Europske komisije i objavljeni u Službenom listu Europske unije.

4.2. Europska federacija računovođa (FEE)

Europska federacija računovođa (Federation des experts comptables europeens, FEE) predstavnik je europske računovodstvene profesije, a osnovana je 30. prosinca 1986. godine u Belgiji kao međunarodna organizacija. U FEE je učlanjeno 38 nacionalnih računovodstvenih udruženja koja zajedno okupljaju više od 400.000 računovođa, od čega ih je gotovo 45% javnih računovođa. Najvažniji ciljevi koje FEE teži ispuniti jesu (Dražić-Lutilsky, Gulin i dr., 2010):

1. jačanje, harmonizacija i liberalizacija europske računovodstvene regulative i prakse javnih i privatnih računovođa,
2. razvijanje i produbljivanje suradnje između nacionalnih računovodstvenih udruženja u cilju zajedničkog interesa,

3. predstavljanje europske računovodstvene profesije na višoj međunarodnoj razini,
4. uloga vodećeg predstavnika i konzultanta nacionalnih računovodstvenih udruženja u njihovim odnosima prema institucijama EU.

4.3. Europsko udruženje računovođa(EAA- European Accounting Association)

Europsko udruženje računovođa (EAA) osnovano je 1977. sa sjedištem u Bruxellesu. Članstvo EAA čine pojedinci iz akademske zajednice (sveučilišta i instituta) koja se bave akademskim i istraživačkim radom na području računovodstva. EAA je ustanovljeno sa ciljem širenja mreže istraživača na području računovodstva. Predstavnici akademske računovodstvene zajednice (profesori računovodstva i istraživači) rezultate svojih istraživanja prezentiraju najčešće na jedan od slijedećih načina (Dražić-Lutilsky, Gulin i dr., 2010):

1. na godišnjim kongresima EAA,
2. na doktorskim kolokvijima,
3. u časopisu The European Accounting Review koji izdaje EAA.

Predstavnici hrvatske akademske zajednice aktivni su članovi EAA. Pored međunarodnih važno je istaknuti i neke nacionalne organizacije i institucije, kao što su Američki institut ovlaštenih javnih računovođa (AICPA- American Institute of Certified Public Accountants) i američki Odbor za financijske računovodstvene standarde (FASB- Financial Accounting Standards Board).

AICPA je najveće nacionalno udruženje ovlaštenih javnih računovođa (CPA- Certified Public Accountants) koje je osnovano 1938. u cilju razvoja računovodstvene struke, izobrazbe i polaganja ispita za ovlaštene javne računovođe u SAD. AICPA izdaje najpoznatiji svjetski računovodstveni časopis The Journal of Accountancy (Dražić-Lutilsky, Gulin i dr., 2010).

FASB je osnovan 1973. kao nasljednik američkog odbora za računovodstvena načela (APB). To je neovisno i privatno tijelo koje je američka Komisija za vrijednosne papire (SEC) ovlastila da sastavlja i objavljuje računovodstvene standarde poznate kao US GAAP (Dražić-Lutilsky, Gulin i dr., 2010).

4.4. Međunarodna federacija računovođa (International Federation of Accounting Committes- IFAC)

Međunarodna federacija računovođa (International Federation of Accounting Committes - IFAC) - međunarodna je organizacija nacionalnih računovodstvenih udruženja ili organizacija (Dražić-Lutilsky, Gulin i dr., 2010). Osnovana 7.listopada 1977. godine, u Münchenu, Njemačkoj, na 11. Svjetskom kongresu računovođa koji je ujedno i sjedište te organizacije iz reformiranog ICCAP-a. U IFAC su učlanjena 175 računovodstvenih udruženja iz 130 zemlje svijeta. Preko nacionalnih udruženja danas IFAC predstavlja međunarodnu organizaciju koja broji gotovo 3 milijuna ovlaštenih ili javnih računovođa, privatnih računovođa i računovođa javnog sektora. Osnovni je cilj IFAC-a razvijati računovodstvenu profesiju diljem svijeta te usavršavati njezine standarde. Time će računovođama omogućiti pružanje kvalitetnih usluga svojim korisnicima. IFAC svoj osnovni cilj nastoji ispuniti izvršavanjem nekoliko osnovnih aktivnosti, među kojima su najvažnije:

1. razvoj izvještaja koji služe kao vodič za međunarodnu revizijsku praksu,
2. uspostava i razvoj kodeksa etike računovođa,
3. utvrđivanje programa izobrazbe i uvježbavanja računovođa,
4. istraživanje i analiza informacija o praksi menadžmenta javnog sektora,
5. ocjena i razvoj tehnika i procesa upravljačkog računovodstva,
6. uspostavljanje suradnje s regionalnim i nacionalnim udruženjima računovođa te pomaganje u razvijanju njihovih programa i aktivnosti pomoću tehničkih informacija, upitnika, edukativnog materijala i slično (Dražić-Lutilsky, Gulin i dr., 2010).

Kao punopravni član IFAC-a od 1995. djeluje i Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika (HZRFD), najstarije i najveće udruženje računovodstvene profesije u Hrvatskoj koje aktivno djeluje već dugi niz godina.

IFAC također izdaje Kodeks etike za profesionalne računovođe (Code of Ethics for Professional Accountants) o čemu će biti riječi kasnije u radu.

4.5. Računovodstvena udruženja i odbori u Republici Hrvatskoj

U Hrvatskoj je računovodstvena profesija već duže vrijeme organizirana s ciljem razvoja revizije i računovodstva. Najstarije i najveće udruženje računovodstvene profesije je Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika (HZRFD) koja je osnovana 1954. u Zagrebu. HZRFD je udruga računovođa i financijskih djelatnika čiji su članovi pravne osobe odnosno ekspertna udruženja i lokalne udruge računovođa. U sastavu HZRFD nalazi se i 35 lokalnih udruga računovođa i internih revizora. Glavni cilj HZRFD je razvoj računovodstva i revizije u Hrvatskoj i njihovo harmoniziranje s računovodstvom i revizijom razvijenog dijela svijeta. Zajednica nastoji ostvariti svoj cilj kroz različite aktivnosti, kao što su: savjetovanje i pružanje informacija putem stručnog časopisa, savjetovanja, stručnih seminara i znanstvenih simpozija i slično. HZRFD je od 1995. punopravni član IFAC-a i IASC-a (danas ASB-a) koja su najvažnija svjetska udruženja i regulatorne institucije računovodstvene profesije (Dražić-Lutilsky, Gulin i dr., 2010).

Hrvatski odbor za računovodstvo i računovodstvene standarde (HORRS) osnovan je 1993. godine u Hrvatskoj kao nacionalna računovodstvena regulatorna institucija. Njihova najvažnija zadaća je razvoj i usklađivanje računovodstvenih načela i standarda za potrebe eksternog financijskog izvještavanja. Zadatak HORRS-a prema Zakonu o računovodstvu iz 1992. godine bio je da prati, usklađuje i objašnjava primjenu međunarodnih računovodstvenih standarda. Prema kasnijem Zakonu o računovodstvu iz 2005. godine i iz 2007. godine osnovan je Odbor za standarde financijskog izvještavanja. To je deveteročlano tijelo koje analizira i prati nove računovodstvene teorije i prakse, donosi i tumači Hrvatske standarde financijskog izvještavanja (HSFI), priprema ih za objavu te obavlja ostale aktivnosti vezane za računovodstvene standarde.

5. KODEKS PROFESIONALNE ETIKE

Etičko ponašanje neke profesije je ponašanje koje teži najvećem dobru te je u skladu s moralnim pravilima i načelima. Svaka profesija teži izgradnji kodeksa profesionalne etike. U najširem smislu kodeks je zbornik načela ili standarda ponašanja neke profesije. Osnovna svrha kodeksa profesionalne etike jest da bude vodič za održavanje profesionalnog ponašanja u obavljanju zadataka profesije na način da se štiti i jača profesionalna disciplina. Za razumijevanje kodeksa profesionalne etike potrebno je upoznati njegove osnovne karakteristike i sadržaj koji uključuje (Dražić-Lutilsky, Gulin i dr., 2010):

1. odgovornost za servisiranje javnosti,
2. potrebna znanja,
3. standarde ulaska u profesiju i održavanje u profesiji (certifikati i licencije),
4. potrebu za javnim potvrđivanjem rada profesije.

U nastavku pojasnit ćemo razliku između Kodeksa etike koje je donio Američki institut ovlaštenih javnih računovođa i Kodeksa profesionalne etike koje je donijela Međunarodna federacija računovođa te njihove etičke standarde.

5.1. Kodeks etike Američkog instituta ovlaštenih javnih računovođa

Kodeks etike Američkog instituta ovlaštenih javnih računovođa je najpoznatiji kodeks profesionalne etike. Taj je kodeks bio polazište i okvir za razvoj IFAC - ova Međunarodnog kodeksa etike. Kodeks AICPA - a sastoji se od četiri dijela, a to su (Dražić-Lutilsky, Gulin i dr., 2010):

1. koncept profesionalne etike,
2. pravila ponašanja,
3. tumačenje pravila ponašanja,
4. „vladajuća pravila" Odjela za etiku koja se primjenjuju u posebnim situacijama.

Koncept ne sadrži pravila ponašanja, već opće ideje i koncepte sadržane u pet eseja. Ostali dijelovi sadrže pravila ponašanja profesionalnih računovođa koje primjenjuju javni računovođe u SAD - u. Za računovođe članove AICPA - a koji nisu u javnoj praksi (npr. menadžeri, računovođe i računovodstveni nastavnici) očekuje se primjena načela kao što su: poštenje, objektivnost i načelo koje se često naziva moralna klauzula, a znači da član AICPA - a ne smije diskreditirati profesiju. Kodeks etike javnih računovođa donesen od strane AICIPA - e ima dva osnovna strukturalna djela. Prvi dio se odnosi na principe profesionalnog ponašanja pomoću kojih se izražavaju osnovni stavovi o etičkom ponašanju članova profesije. Principi upućuju na etičko ponašanje koje mora biti iznad onog propisanog zakonom, a odnose se na: odgovornost u smislu profesionalnog rasuđivanja, javni interes, integritet, objektivnost i nezavisnost, dužnu pažnju, područje i karakter usluge. Drugi dio AICIPA kodeksa odnosi se na pravila ponašanja, ovaj je dio konkretniji od prvog djela, a primjenjuju ga samo računovođe koji svoju aktivnost vrše u javnoj praksi. Ovaj dio u svojoj strukturi sadrži cjeline koje se odnose na: nezavisnost, integritet i objektivnost, obavezu primjene općih i tehničkih standarda, odgovornost prema klijentima, i ostale odgovornosti i postupanja (Dražić-Lutilsky, Gulin i dr., 2010).

5.2. Kodeks profesionalne etike Međunarodne federacije računovođa

Međunarodna federacija računovođa (IFAC) je tijekom devedesetih godina 20. stoljeća razvila Kodeks profesionalne etike računovođa. Tim se kodeksom nastojalo smanjiti razlike između nacionalnih kodeksa profesionalne etike računovođa zbog razlike u kulturi, jezicima i pravnoj regulativi. Na taj se način želi stvoriti međunarodni kodeks profesionalne etike računovođa kojime bi se uspostavili najviši standardi i pravila profesionalnog etičkog ponašanja koji će omogućiti visoku razinu uspješnosti računovodstvene profesije.

Da bi se ostvario taj cilj računovodstvene profesije, potrebno je ispuniti četiri osnovna zahtjeva (Dražić-Lutilsky, Gulin i dr., 2010):

1. pravovaljanost informacija – cijelo društvo ima potrebu za pravovaljanim informacijama,
2. profesionalizam – pojedinci moraju jasno identificirati kod klijenata kao profesionalne osobe iz područja računovodstva,

3. kvaliteta usluga – potrebno je osigurati usluge profesionalnih računovođa koje će se izvršiti uz najveće standarde profesije,
4. povjerenje – korisnici usluga profesionalni računovođa moraju biti uvjereni da im kodeks jamči pružanje usluga uz najviše standarde.

Hrvatska gospodarska komora donijela je u prosincu 2011. godine Odluku o objavljivanju Kodeksa etike za profesionalne računovođe. Odluku o objavljivanju Kodeksa etike za profesionalne računovođe donijela je Hrvatska revizorska komora uz odobrenje IFAC - a te ga je prevela na hrvatski jezik. Odluka o objavljivanju Kodeksa etike za profesionalne računovođe sadrži: Uvod o Odboru za međunarodne standarde etike za računovođe, uloga Međunarodne federacije računovođa, djelokrug ovog priručnika, izmjene izdanja iz 2012. godine u odnosu na izdanje iz 2010. godine, sadržaj, predgovor, Dio A – Opća primjena Kodeksa, Dio B – Profesionalni računovođe u javnoj praksi, Dio C – Profesionalni računovođe u gospodarstvu, definicije, datum stupanja na snagu i izmjene Kodeksa. Možda je najbolji način poštivanje Kodeksa konstantno informiranje i usavršavanje s naglaskom na etično ponašanje kako bi računovođe bili kompetentni za savjetovanje i osiguravanje efikasnog financijskog menadžmenta. Nedostatak bilo kojeg etičkog kodeksa proizlazi iz činjenice da unutar jedne organizacije ili poduzeća ne pokriva sve etične, ali i neetične oblike ponašanja (Čorić i Jelavić, 2009).

Da bi računovođe mogli obavljati svoj posao kako nalaže računovodstvena profesija moraju se osloniti na savjete i pomoć osoba s većom razinom stručnosti, konzultirati se s mjerodavnim tijelima, nadređenima i neovisnim stručnjacima.

5.3. Dijelovi Kodeksa etike za profesionalne računovođe

Kodeks etike za profesionalne računovođe Međunarodne federacije računovođa (IFAC -a) strukturiran je u nekoliko sadržajnih dijelova i to (Tušek,2015):

1. Predgovor,
2. Dio A. Opća primjena Kodeksa,
3. Dio B. Profesionalni računovođe u javnom djelovanju,

4. Dio C. Profesionalni računovođe u poduzećima,
5. Definicije,
6. Datum stupanja na snagu.

Dio A. Opća primjena Kodeksa uspostavlja temeljna načela profesionalne etike za profesionalne računovođe i pruža konceptualni okvir, odnosno smjernice za primjenu tih načela. Primjena smjernica osigurava profesionalni računovođama prepoznavanje eventualnih prijetnji temeljnim etičkim načelima, mogućnost procjenjivanja značaja tih prijetnji i poduzimanje odgovarajućih mjera opreza (Tušek, 2015). Dijelovi B i C Kodeksa etike za profesionalne računovođe sadrže odrednice kojima se pokazuje kako primijeniti konceptualni okvir u određenim situacijama. Konkretnije dijelovi B i C sadrže primjere mjera opreza koje bi se mogle poduzeti protiv prijetnji temeljnim etičkim načelima, ali i primjere mogućih situacija u kojima ne postoje prikladne mjere opreza, pa stoga djelovanje ili odnos koji je izvor tih prijetnji treba jednostavno izbjegavati. Isto tako, važno je istaknuti da se dio B odnosi na profesionalne računovođe u javnom djelovanju. Prema pojmovniku koji je također sastavni dio ovog Kodeksa, profesionalni računovođa u javnom djelovanju je profesionalni računovođa u tvrtki koja pruža profesionalne usluge, primjerice usluge revizije, poreznog savjetovanja i slično. Dio C se odnosi na profesionalne računovođe u poduzećima. Prema pojmovniku Kodeksa, profesionalni računovođa u poduzećima je računovođa koji je zaposlen ili angažiran, bilo kako rukovoditelj ili ne, u sektoru trgovine, industrije, uslužnim djelatnostima, javnom sektoru, obrazovanju, neprofitnim organizacijama, nadzornim organima ili profesionalnim tijelima, ili pak profesionalni računovođa koji je unajmljen od tih tijela (Tušek, 2015).

5.3.1. Etička načela Kodeksa etike profesionalnih računovođa

U uvodnom dijelu Kodeksa navode se temeljna etička načela koja sadrže pravila profesionalnog etičkog ponašanja i kojih se moraju pridržavati profesionalne računovođe. To su slijedeća:

1. načelo poštivanja,
2. načelo objektivnosti,
3. načelo profesionalne sposobnosti i dužne pažnje,
4. načelo povjerljivosti,

5. načelo profesionalnog ponašanja,
6. načelo tehničkih standarda.

Načelo poštivanja podrazumijeva osnovne moralne osobine koje treba posjedovati profesionalni računovođa u općenitom smislu: čestitost, poštenje, istinoljublje i pošteno ponašanje. U kontekstu naznačenih osobina profesionalni računovođa ne treba imati veze sa prezentiranjem podataka za koje smatra da sadrže neetičan ili nemoralan sadržaj, nepotvrđene izjave ili podatke, odnosno izostavljaju ili prikrivaju informacije za koje se zahtjeva da su objavljene. Praktično, zadatak profesionalnog računovođe je da omogući istinu o finansijskim uvjetima poslovanja i finansijskoj poziciji poslovnog subjekta i da na taj način osigura uvjete poslovanja neophodne za tržišnu ekonomiju, pa je iz tih razloga ključno za računovođe da budu opredijeljeni prema istini (Stojanović, 2015).

Načelo objektivnosti označava stav koji podrazumijeva da se pri izvršavanju postavljenih zadataka u obzir uzimaju samo relevantne informacije, rasuđivanja i mišljenja, na takav način da se može vjerovati u rezultat rada bez pristajanja na bilo kakve kompromise. Načelo objektivnosti sve profesionalne računovođe obvezuje da ne kompromitiraju profesionalno rasuđivanje zbog pristranosti, sukoba interesa ili neprimjerenog utjecaja drugih osoba. Praktično, ovo profesionalno etičko načelo označava nepristranost, odnosno odsustvo predrasuda, navijačkih opredjeljenja ili drugih sličnih utjecaja pri rješavanju profesionalnih problema (Stojanović, 2015) .

Načelo profesionalne sposobnosti i dužne pažnje svoje osnovno uporište nalazi u pružanju profesionalnih usluga od strane profesionalno kompetentnih računovođa koji su posvećeni radu u vezi sa kojim primjenjuju odgovarajuće tehničke i profesionalne standarde. Profesionalna osposobljenost podrazumijeva stručno prosuđivanje u uvjetima dinamičkih promjena u okruženju, kao i održavanje profesionalne osposobljenosti. Profesionalna kompetentnost, pored intelektualnih i moralnih vrlina, podrazumijeva potpunu posvećenost računovođe profesionalnom pozivu i spremnost na stalno usavršavanje i učenje koje treba da bude usklađeno sa međunarodnim intelektualnim standardima. Prema tome, profesionalni računovođa predstavlja osobu koja je član neke IFAC-ove organizacije- članice, koja je ispunila i nastavlja da ispunjava zahtjeve za očuvanjem profesionalnog zvanja zasnovanog na

profesionalnom znanju, vještini, vrijednostima i etici. Dakle, stjecanje profesije računovođa polazi od propisivanja uvjeta za uključivanje u profesiju, nastavlja se stjecanjem profesionalnog zvanja, kontinuiranim usavršavanjem i stalnim nadzorom u cilju zaštite javnog interesa i kvalitetnog pružanja usluga uz primjenu suvremenih tokova u ovlasti informacijskih tehnologija i zakonodavstva (Stojanović, 2015).

Načelo povjerljivosti govori o tome da podaci i informacije do kojih profesionalni računovođa dolazi u svom svakodnevnom radu u okviru profesionalnih ili poslovnih odnosa obično predstavljaju veoma povjerljive podatke, često i poslovnu tajnu. Načelo povjerljivosti obvezuje profesionalnog računovođu da se suzdržava od objavljivanja povjerljivih informacija i njihovog korištenja u svrhu ostvarivanja osobne koristi ili koristi za treću stranu. To znači da profesionalni računovođa mora izgraditi povjerenje kod poslodavca, odnosno klijenta da će objavljivati samo one informacije koje su vezane za vršenje profesionalnih usluga u skladu sa standardima profesije. Profesionalne računovođe imaju obavezu poštivati ovo načelo za vrijeme obavljanja profesionalnih usluga i nakon završetka ili prekida njihovog obavljanja. U cilju javnog interesa i interesa profesije etičkim kodeksom se definiraju priroda i bit povjerljivosti, daju određene smjernice i određuju specifične okolnosti u kojima su objavljivanje informacija stečenih u toku pružanja profesionalnih usluga dozvoljena ili, čak, obavezna (Stojanović, 2015).

Načelo profesionalnog ponašanja podrazumijeva ponašanje profesionalnih računovođa koje je u skladu sa osnovnim profesionalnim principima, relevantnom regulativom i koje ni na koji način ne može ugroziti reputaciju profesije niti njeno diskreditiranje, već naprotiv, usmjereno je u prilog njene dobre reputacije. Ono se manifestira i analizira u kontekstu odgovornosti prema klijentima, trećim osobama, prema drugim članovima računovodstvene profesije, zaposlenom osoblju i poslodavcima.

Poznavanje zakonskih propisa iz ovlasti računovodstva, poslovnih financija, obveznih odnosa, privrednog prava, radnog prava, trgovinskog poslovanja i drugih propisa koji se reflektiraju na poslovanje konkretnog poslodavca, kao i poznavanje profesionalne regulative su nužni preduvjeti načela profesionalnog ponašanja. Pored toga druga komponenta profesionalnog ponašanja odnosi se na moralne karakteristike

profesionalnog računovođe i ponašanje u uvjetima konkurencije na tržištu usluga koje pružaju profesionalne računovođe. Ova se komponenta odnosi na lojalnu konkurenciju, kao način koji podrazumijeva aktivnosti marketinga i promocije pružanja usluga, vlastitih sposobnosti i kvalifikacija na način koji istovremeno ne znači omalovažavanje drugih profesionalnih računovođa (Stojanović, 2015).

6. PRIMJENA IFAC-OVOG ETIČKOG KODEKSA OD STRANE RAČUNOVOĐA KOJI OBAVLJAJU AKTIVNOSTI U JAVNOJ PRAKSI

Profesionalni računovođa u javnoj praksi je, u smislu Kodeksa, profesionalni računovođa nezavisno od njegove funkcionalne klasifikacije, pa se stoga ovaj termin koristi prvenstveno u kontekstu profesionalnog računovođe koji svoju aktivnost obavlja u okviru poslovnog subjekta koji pruža usluge: revizije, računovodstva, menadžmenta, konzalting usluga i usluga financijskog menadžmenta (Stojanović, 2015). Dio B Kodeksa, koji se odnosi na profesionalnog računovođu koji obavlja aktivnost u javnoj praksi, praktično ukazuje na to kako se osnovni profesionalni principi primjenjuju na računovođe koji svoju aktivnost obavljaju na tržištu za svoje klijente. Priroda i značaj prijetnji koje su navedene u dijelu A mogu se bitno razlikovati ovisno o tome proizlaze li iz pružanja usluge revizije financijskih izvještaja, usluga za koje se ne provodi angažman s izražavanjem uvjerenja i slično. Primjeri tih okolnosti detaljno su razrađeni u dijelu B.

Prijetnje poštivanju osnovnih načela mogu se odnositi na osobni interes, samokontrolu, zastupništvo, bliske veze sa klijentom i zastrašivanje od strane klijenta. Osobni interes kao prijetnja ogleda se u postojanju financijskog interesa, zatim prekomjernoj zavisnosti od naknada jednog klijenta, bliskoj poslovnoj vezi sa klijentom, zabrinutosti zbog mogućnosti gubitka klijenta, postojanju potencijalne mogućnosti zaposlenja kod klijenta. Prijetnja također može biti i činjenica da je član angažiranog tima nedavno bio direktor ili član uprave klijenta, zatim da je član uže obitelji ili bliskog srodnika u upravi kod klijenta ili da je bivši partner klijenta, kao i zastrašivanje od strane klijenta u pogledu angažiranja i osiguranja naknade povezane sa angažiranjem (Stojanović, 2015).

6.1. Pravila obavljanja aktivnosti u javnoj praksi

U dijelu B Kodeksa također su detaljno razrađena pravila koja se odnose na profesionalni poziv, sukob interesa, druga mišljenja, naknade i drugi oblici nagrada, marketing profesionalnih usluga, darovi, čuvanje klijentove imovine, objektivnost i neovisnost. U nastavku iznosimo odabrana pravila iz B dijela Kodeksa.

Profesionalni poziv. U vezi sa prihvaćanjem angažmana profesionalni računovođa angažiran u javnoj praksi treba identificirati prijetnje koje uzrokuju nepoštivanje osnovnih načela, i u tom smislu treba poduzeti zaštitne mjere u pravcu razumijevanje prirode poslovanja klijenta, zatim određivanja odgovarajućeg broja angažiranih osoba kod klijenta, korištenje stručnjaka iz određenih područja kada je to neophodno.

Sukobi interesa. Prijetnja poštivanju objektivnosti može nastati i prilikom pružanja usluga klijentima između kojih postoji sukob interesa ili neslaganje u pogledu određenih transakcija. Mjere zaštite u tom slučaju su obavještanje klijenata o aktivnostima koje mogu predstavljati sukob interesa i pribavljanje njihovog pristanka za angažiranjem u takvim okolnostima, odnosno obavještanje svih relevantnih strana u vezi sa sukobom interesa, koji se odnosi na djelovanje u takvim okolnostima. Ukoliko sukob interesa ne može biti otklonjen primjenom zaštitnih mjera niti sveden na prihvatljiv oblik, profesionalni računovođa u javnoj praksi treba odustati od jednog ili više konfliktnih angažmana (Tušek, 2015)

Druga mišljenja. Postoje okolnosti u kojima se od profesionalnog računovođe u javnoj praksi traži da pruži drugo mišljenje, odnosno mišljenje o poštivanju određenih standarda i procedura kod poslovnog subjekta koji je klijent drugog profesionalnog računovođe u javnoj praksi. Prijetnja po pitanju profesionalne osposobljenosti i dužne pažnje u ovakvim okolnostima može nastati, ako profesionalni računovođa angažiran u svrhu drugog mišljenja nema na raspolaganju iste činjenice relevantne za izražavanje profesionalnog mišljenja kao i profesionalni računovođa koji je prvobitno dao mišljenje u vezi sa predmetnim procedurama i transakcijama. U slučaju da je komunikacija sa postojećim računovođom u javnoj praksi onemogućena, profesionalni računovođa treba razmotriti da li je upitno davanje drugog mišljenja.

Naknade i drugi oblici nagrada. Prijetnja u pogledu profesionalne osposobljenosti i dužne pažnje može nastati kada je iznos tražene naknade toliko nizak da može uzrokovati teškoće u izvršenju angažmana u skladu sa profesionalnim standardima. Značaj prijetnji koje uzrokuju nepoštivanje objektivnosti po osnovu osobnog interesa zavisi od: prirode angažmana, raspona između mogućeg iznosa naknade, određivanja naknade i činjenice da li će ishod transakcije pregledati treća strana. Mjere zaštite u ovom slučaju obuhvaćaju: unaprijed potpisani pisani ugovor u vezi sa izračunavanjem naknade, osiguravanje informacije o poslu koji je obavio profesionalni računovođa i osnovi izračunavanja naknade. U određenim okolnostima naknada može predstavljati indirektnu naknadu po osnovu upućivanja stalnog klijenta na drugog profesionalnog računovođu u javnoj praksi ili pak proviziju po osnovi posredovanja. Na primjer, provizija može biti naplaćena od prodavača informacijske opreme ili kompjuterskog programa po osnovi prodaje klijentu. Obzirom da takve naknade mogu predstavljati prijetnje poštivanju osnovnih etičkih principa profesionalni računovođa treba poduzeti zaštitne mjere koje podrazumijevaju informiranje klijenta o svim dogovorima u vezi sa plaćanjem i naplatom provizije (Tušek, 2015).

Marketing profesionalnih usluga. Prilikom promoviranja posla putem reklamiranja ili drugih oblika marketinga, ukoliko se usluge reklamiraju tako se preuveličavaju tvrdnje u vezi sa: kvalitetom usluga, kvalifikacijama i iskustvima koje se posjeduju ili vrše omalovažavajuća povezivanja putem usporedbe sa radom drugih, može postojati potencijalna prijetnja poštivanju osnovnih načela, pa profesionalna organizacija treba pružiti krajnji sud o podobnosti određenih oblika reklamiranja profesionalnih usluga².

Darovi i gostoprimstva. Nuđenje poklona ili činjenje gostoprimstva profesionalnom računovođi u javnoj praksi predstavlja prijetnju objektivnosti po osnovi osobnog interesa, a u vezi sa tim može postojati i prijetnja zastrašivanja uslijed prijetnje objavljivanja takvih poklona u javnosti (Tušek, 2015).

Čuvanje klijentove imovine. Držanje imovine klijenta ima za posljedicu prijetnju poštivanju načela objektivnosti po osnovi osobnog interesa. Mjere zaštite u takvim okolnostima su čuvanje povjerene imovine sa odgovarajućom odgovornošću odvojeno

² Marketing se etičkim Kodeksom definira kao javno objavljivanje informacija u vezi sa uslugama ili vještinama u javnoj praksi koje se vrši u okviru poslovanja (Tušek,2015)

od osobne imovine, upotreba preuzete imovine samo u predviđene svrhe, mogućnost pravdanja i pružanja uvida u imovinu u svakom trenutku. Prijetnje naročito mogu nastati u vezi sa porijeklom držane imovine, ukoliko je ona stečena nelegalnim aktivnostima, kao što je pranje novca (Tušek, 2015).

Objektivnost. Postojanje interesa ili veza sa klijentom, rukovodiocima ili zaposlenima kod klijenta može predstavljati prijetnju načelu objektivnosti. Ukoliko su prisutne prijetnje poštivanju objektivnosti, profesionalni računovođa treba procijeniti njihov značaj, odrediti mjere zaštite u cilju njihovog svođenja na prihvatljivu razinu.

Mjere zaštite, u zavisnosti od specifičnih okolnosti, mogu podrazumijevati: procedure nadzora, raspravu o problemu sa višim rukovodiocima revizorske tvrtke i sa rukovodiocima klijenta, okončanje financijske ili poslovne veze koja uzrokuje prijetnju i povlačenje iz tima koji radi na angažmanu. Zaštitne mjere po osnovu prijetnji poštivanju općih načela propisanih za profesionalnog računovođu koji aktivnost obavlja u javnoj praksi mogu imati oblik: zaštitnih mjera kreiranih od strane profesije, odnosno zakonske regulative ili zaštitnih mjera zaštite na razini radnog okruženja. Zaštitne mjere kreirane od strane profesionalne i zakonske regulative obuhvaćaju zahtjeve obrazovanja i iskustva čije je ispunjenje neophodno da bi se pristupilo profesiji, kontinuiranu edukaciju, regulativu iz ovlasti korporativnog upravljanja, profesionalne standarde, profesionalni nadzor i disciplinske postupke i eksterne preglede izvještaja, obrazaca i informacija sačinjenih od strane profesionalnih računovođa.

U daljnjem odlomku govorit ćemo o nezavisnosti kao ključnom načelu profesionalnih računovođa u javnoj praksi što je prethodno već spomenuto.

6.2. Nezavisnost kao ključno načelo profesionalnih računovođa u javnoj praksi.

Nezavisnost je osnovni uvjet za poštivanje načela objektivnosti, odnosno nezavisnost je prvi uvjet za objektivnost ovlaštenih javnih računovođa. Iako nezavisnost nije moguće precizno definirati, suština je da predstavlja izraz profesionalnog integriteta pojedinca. Profesionalni računovođa u javnoj praksi prije izražavanja svog mišljenja o financijskim izvještajima, ima obavezu ocijeniti svoj odnos prema klijentu, a radi utvrđivanja da li bi

mogao očekivati da netko tko je upoznat sa svim činjenicama njegovo mišljenje smatra nezavisnim.

6.2.1. Nezavisnost uma i djelovanja

Nezavisnost uma, odnosno načina mišljenja, je stanje uma koje omogućava izražavanje zaključaka oslobođenih utjecaja koji može ugroziti objektivnost profesionalnog rasuđivanja i profesionalni skepticizam, a koje istovremeno dozvoljava pojedincu da djeluje sa integritetom (Stojanović, 2015). Nezavisnost djelovanja podrazumijeva izbjegavanje činjenica i okolnosti koje su toliko značajne da bi na osnovu njih razumna i obaviještena treća strana koja poznaje sve relevantne informacije uključujući i primijenjene mjere zaštite razumno zaključila da je ugrožen integritet, objektivnost ili profesionalni skepticizam prilikom angažiranja na osnovu koga se pruža uvjerenje (Stojanović, 2015).

Nezavisnost djelovanja se odvija u tri faze. Prva faza se odvija najprije kao: nezavisnost ispitivanja, koja se vezuje za odsustvo pritisaka i drugih utjecaja pri izboru područja aktivnosti, odnosa i politika menadžmenta, a odnosi se na obuhvatnost odnosno dostupnost relevantnih informacija (Novićević, 2006).

Slijedeća faza ostvarivanja nezavisnosti je nezavisnost kreiranja programa ispitivanja, koja se vezuje za slobodu izbora tehnika i procedura ispitivanja, odnosno samostalnost ovlaštenog javnog računovođe, odnosno ovlaštenog revizora u razvijanju programa ispitivanja postavljenog u fazi planiranja. Treća faza nezavisnosti predstavlja nezavisnost izvještavanja, koja se vezuje za odsustvo pritisaka i drugih utjecaja koji imaju za cilj promjenu saznanja do kojih je ovlašteni javni računovođa došao tokom svojih ispitivanja. Navedene dimenzije nezavisnosti moraju biti realizirane u cjelini, da bi nezavisnost suštinski postojala (Stojanović, 2015).

6.3. Prijetnje nezavisnosti

Članovi timova koji su angažirani na savjetodavnim uslugama također trebaju sagledati potencijalne prijetnje nezavisnosti po osnovu svih osnovnih načela koji su dani u djelu

A etičkog Kodeksa³, te izvršiti procjenu konkretnih okolnosti, prirode angažmana, a zatim i prirodu zaštitnih mjera, kao što su: odluka o prihvaćanju angažmana, odluka o tome da li treba angažirati određenog zaposlenog na konkretnom projektu i slično. Tom prilikom, uzima se u obzir javni interes, koji imaju administrativne jedinice kao rezultat svog poslovanja, veličine ili korporativnog statusa (kompanije kotirane na burzi, kreditne institucije, osiguravajuća društva i mirovinski fondovi) na koje je upućen širok krug poslovnih subjekata. Poslovni subjekt može se promatrati kao koalicija većeg broja interesnih grupa: vlasnika kapitala, menadžera, zaposlenih, kupaca, dobavljača, bankara i drugih. Između članova koalicije na jednoj strani, i poduzeća kao organizacije, na drugoj strani postoji podijeljenost interesa. Cilj i jedne i druge strane je zadovoljenje i maksimizacija funkcije cilja. Zadatak menadžera je da formulira ciljeve poslovnog subjekta koji su često u suprotnostima sa ciljevima grupa i da donesu odluke koje vode realizaciji tih ciljeva (Stojanović, 2015).

Procjena prijetnji nezavisnosti treba se vršiti prije prihvaćanja angažmana kako bi bila potkrepljena odgovarajućim dokazima i praćena određivanjem mjera zaštite. Obzirom da je pitanje nezavisnosti vrlo osjetljivo i ne može se na njega primijeniti univerzalni model zaštite, IFAC-ov etički Kodeks za profesionalne računovođe paragrafima od 290.1 do 290.214. daje uputstva u vezi sa identificiranjem prijetnji nezavisnosti koja su ilustrirana brojnim primjerima koji ukazuju na moguće situacije otklanjanja prijetnji nezavisnosti i njihovo svođenje na prihvatljiv razinu.

6.3.1. Nezavisnost u stvari i nezavisnost na izgled

Smatra se da ovlašteni javni računovođa mora posjedovati dva oblika nezavisnosti i to nezavisnost *u stvari* i nezavisnost *na izgled*. Nezavisnost *u stvari* se odnosi na objektivnost, na osobinu da se na njega ne može utjecati po pitanju osobne dobiti (Stojanović, 2015).

Nezavisnost *na izgled* označava njegovu oslobođenost od potencijalnih sukoba interesa koji bi mogli ugroziti povjerenje koje javnost ima u njegovu nezavisnost *u*

³ Prijetnje nezavisnosti po osnovi: integriteta, objektivnosti profesionalne osposobljenosti i dužne pažnje, povjerljivosti i profesionalnog ponašanja.

stvari. Kod profesionalnih računovođa koji vrše usluge revizije posebno je interesantno pitanje da li su interesi računovođa koji obavljaju usluge revizije i investitora povezani. Klijent plaća usluge revizije, a mišljenje revizora, praktično nije od koristi klijentu, već široj javnosti, odnosno potencijalnim investitorima (Stojanović, 2015).

Altruizam⁴ računovodstvene profesije nadilazi altruizam kod drugih profesija, zbog toga što profesionalni računovođa (naročito onaj koji pruža usluge revizije) obično pruža usluge osobama koje su mu nepoznate (javnost), kao i zbog toga što računovođa mora biti spreman da se prije odrekne svojih prihoda nego da uradi nešto nečasno, odnosno treba biti spreman prekinuti angažman ako nije u stanju ispuniti etička načela.

6.4. Primjena IFAC-ovog etičkog Kodeksa od strane zaposlenih računovođa

Zaposleni profesionalni računovođa, u smislu Kodeksa, je zaposleni profesionalni računovođa koji je zaposlen kod poslodavca u područjima kao što su trgovina, usluge, javni sektor, obrazovanje ili profesionalni računovođa koji radi po ugovoru sa pravnim osobama. Dio Kodeksa označen kao C pokazuje način primjene osnovnih etičkih načela na profesionalne računovođe zaposlene kod poslodavca. Nezavisno od pravne forme ugovora sa subjektom u kome je profesionalni računovođa zaposlen (rukovodeća pozicija, partner ili angažman na izvršnim poslovima) na identičan način se primjenjuju etičke norme, a etičkim Kodeksom se razmatraju i okolnosti u kojima može doći do sukoba u odnosu na njih (Stojanović, 2015).

Prema Stojanoviću (2015) zaposleni profesionalni računovođa po pravilu treba podržavati ciljeve i procedure koje je ustanovio poslodavac i pri tome može biti izložen pritiscima da djeluje suprotno zakonima i regulativi, suprotno tehničkim standardima, zatim da omogući stjecanje neetičke i nezakonite zarade rukovodstvu, da namjerno prevari revizora i regulatorna tijela, da u značajnoj meri iskrivljuje činjenice u financijskim izvještajima, poreznoj prijavi i slično.

⁴ Altruizam: osobina koja podrazumijeva spremnost da se pomogne drugima, zbog njih samih, a ne zbog naknade koja se očekuje.

6.4.1. Prijetnje i zaštitne mjere etičkih načela za zaposlenog računovođu

Prijetnje osnovnim etičkim načelima za zaposlenog računovođu mogu biti (Stojanović, 2015):

- a) osobni interes (financijski interes, nedozvoljeno korištenje imovine subjekta za osobne svrhe, zabrinutost za sigurnost zaposlenja),
- b) samokontrola (poslovne odluke kontrolira zaposleni koji je odgovoran za njihovo donošenje),
- c) zastupanje (unapređenje ciljeva subjekta mogu promovirati profesionalne računovođe, čak i ukoliko ne koriste prijeverne izjave),
- d) prisnost (dugotrajna suradnja sa poslovnim partnerima koji utječu na poslovne odluke, prihvaćanje poklona i povlaštenog tretmana) i
- e) zastrašivanje (prijetnja otpuštanja ili zamjene zaposlenog profesionalnog računovođe).

Prema Stojanoviću (2015) zaštitne mjere povodom prijetnji osnovnim etičkim načelima ustanovljene su od strane profesije i zakonodavca ili pak od strane radnog okruženja. Zaštitne mjere ustanovljene etičkim načelima upućuju na to da profesionalni računovođa treba razmotriti relevantne činjenice u vezi sa rješavanjem konflikata, zatim osnovne principe koji utječu na konkretni problem, utvrditi interne procedure i alternativne planove djelovanja. Zaštitne mjere ustanovljene od strane poduzeća mogu se odnositi na: pojačan sistem korporativnog nadzora, procedure zapošljavanja, adekvatne interne kontrole i nadzor kvalitete rada zaposlenih, edukaciju zaposlenih, poticaj komunikacije sa višim razinama uprave bez bojazni odmazde, konzultiranje sa drugim profesionalnim računovođom.

Pripremanje i prezentiranje financijskih informacija i upravljačkih informacija profesionalni računovođa treba vršiti pošteno i u skladu sa relevantnim profesionalnim standardima, tako da se njima jasno opisuje priroda poslovnih transakcija, imovine i obaveza. Informacije trebaju biti dane pravovremeno i na odgovarajući način, činjenice također trebaju biti dane precizno i potpuno po svim važnim aspektima. U slučaju kada nije moguće umanjeње prijetnje zaposleni profesionalni računovođa treba odbiti dalje biti povezan sa prijevernim informacijama, razmotriti da li postoji potreba da se obavijeste nadležni organi, zatražiti pravni savjet ili eventualno dati ostavku. Etičkim

mjerama se također, ističe da zaposleni profesionalni računovođa ne treba manipulirati informacijama, niti povjerljive informacije koristiti za ostvarenje osobne dobiti (Stojanović, 2015).

7. UJUJECAJ KORPORATIVNE ETIKE NA KVALITETU FINACIJSKOG IZVJEŠTAVANJA

Suština koncepta odgovornog poslovanja poslovnih subjekata zasnovana je na - profitabilnosti, etičnosti i društvenoj odgovornosti. Menadžment izborom računovodstvenih politika i politike financijskog izvještavanja direktno utječe na kvalitetu informacija sadržanih u financijskim izvještajima poslovnog subjekta.

Ove činjenice opredjeljuju odgovornost menadžmenta za točnost financijskih izvještaja, što je u direktnoj vezi sa poslovnom etikom menadžera. Na etičko ponašanje menadžera utječu brojni čimbenici, od kojih su najizraženiji (Tušek, 2015):

- a) individualne karakteristike (osobne vrijednosti, individualnost, moć samokontrole),
- b) strukturne varijable (formalna pravila i propisi, ponašanje nadređenih, nagrade, pritisci i drugo),
- c) sadržaj,
- d) snaga organizacijske kulture.

Menadžment prilikom opredjeljenja za računovodstvene politike treba imati u vidu (Tušek, 2015):

- a) financijski položaj konkretnog poslovnog subjekta,
- b) disperziju vlasništva nad poslovnim subjektom,
- c) stupanj internacionalizacije poslovanja tog poslovnog subjekta i
- d) njegovu veličinu.

Odgovornost menadžmenta za financijsko izvještavanje zasnovano na smjernicama MRS-a 1, Međunarodnim standardima financijskog izvještavanja (MSFI) i na odredbama Direktive EU 2013/34, kao i činjenica da su financijski izvještaji javni dokument, dovoljan su dokaz o neophodnosti etičkog ponašanja menadžmenta u pogledu financijskog izvještavanja. Sami financijski izvještaji predstavljaju jedan od

instrumenata kontrole kvaliteta poslovnih odluka menadžmenta i zaštite interesa vjerovnika. Činjenica da je u određenim okolnostima prisutno nepovjerenje u odnosima između korisnika financijskih izvještaja, menadžmenta i nezavisnih revizora zbog sukoba interesa predstavlja moguću prijetnju kvaliteti financijskih izvještaja. U takvim okolnostima etika dobiva na značaju kao osnovna prednost u poslovanju, etičko ponašanje kao najbolji dugoročni interes menadžmenta, korisnika financijskih izvještaja i nezavisnih revizora (Tušek, 2015).

Sukob interesa koji često značajno ugrožava aktivnosti menadžmenta postoji u onim okolnostima kada pojedinac mora odlučiti da li će djelovati u pravcu vlastitih interesa, interesa poslovnog subjekta ili interesa određene treće strane. Najčešće relacije u kojima se događa sukob interesa jesu slijedeći odnosi: zaposleni - poslovni subjekt, poslovni subjekt - poslovno okruženje, poslovni subjekt - konkurenti i slično.

U kontekstu kvalitete financijskih izvještaja relevantan je sukob interesa između menadžmenta sa jedne strane i vlasnika kapitala i revizora sa druge strane. Menadžment ima odgovornost za sastavljanje financijskih izvještaja na osnovu kojih vlasnici kapitala sagledavaju efikasnost upravljanja kapitalom koji je povjeren menadžmentu. Na osnovu efikasnosti upravljanja povjerenim sredstvima vlasnici kapitala sagledavaju mogućnost opstanka, vrše projekciju budućeg poslovanja kompanije i određuju visinu materijalne satisfakcije menadžmenta. Ovaj sukob interesa sastoji se u mogućim težnjama menadžmenta koji je odgovoran za financijsko izvještavanje, da prikaže nerealno poslovanje u cilju osiguranja veće materijalne satisfakcije, što je jedan od motiva vlasnika kapitala za angažiranjem eksternih revizora koji verificiraju financijske izvještaje potpisane od strane menadžmenta (Stojanović, 2015).

Mnogi etičari poput Henry Sidgwicka, osnovnu ulogu etike vide upravo u pomirenju i harmonizaciji sukobljenih interesa. Stav poslovnog subjekta u odnosu na etiku, odnosno etička klima u poslovnom subjektu u direktnoj je vezi sa društvenom odgovornošću menadžmenta. Društvena odgovornost može biti definirana kao: odnos menadžmenta prema okruženju, koji se mjeri pisanim ili nepisanim moralnim pravilima, a prema kojima se ocjenjuje ponašanje menadžmenta, odnosno poslovnog subjekta kojeg on vodi (Stojanović, 2015).

Društvena odgovornost također može biti predstavljena u vidu slijedeće hijerarhije:

- a) filantropska odgovornost (doprinos zajednici i kvalitetu života);
- b) etička odgovornost (poštovanje moralnih pravila i prihvaćenih normi ponašanja);
- c) ekonomska odgovornost (posvećenost ostvarivanju vrijednosti, profitabilnosti i uvećanju ekonomskog bogatstva).

Kvaliteta financijskih izvještaja u direktnoj je vezi sa etičkom i sa zakonskom odgovornošću i ukoliko donosioci odluka zanemaruju etičku odgovornost javljaju se zloupotrebe koje, iako ne dovode do kršenja zakonske odgovornosti, rezultiraju „iskrivljenom slikom” o poslovnom subjektu putem netočnih podataka i nepotpunih informacija u financijskim izvještajima, što može imati odlike kreativnog računovodstva. Značaj etike uočen je od strane vodećih svjetskih poslovnih subjekata što je rezultiralo posebnim programima za implementaciju etičkog ponašanja menadžmenta (Stojanović, 2015).

8. OPIS UZORKA

Tehnika prikupljanja podataka bila je anketiranje. Kao instrument istraživanja upotrijebili smo strukturiran upitnik. Upitnik je bio zatvorenog tipa sa višestrukim odgovorima osim na prvom pitanju. Sama pitanja bila su moderirana na osnovi pregledane literature. Anketa je provedena na studentima prve i treće godine preddiplomskog studija i prve godine diplomskog studija Poslovne ekonomije Fakulteta ekonomije i turizma dr “Mijo Mirković” smjera Financijski menagement..

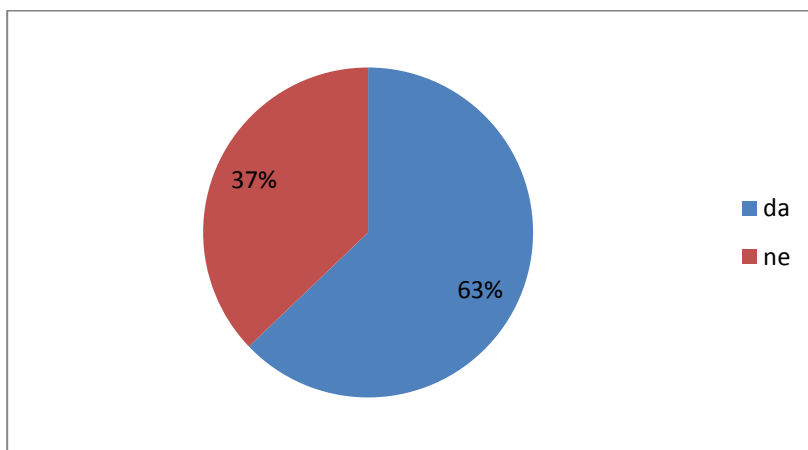
Upitnik je bio sastavljen od osam pitanja (Prilog 1). Zanimalo nas je koliko je studenata upoznato s pojmom etike, za koga smatraju da snosi posljedice neetičkog ponašanja, koji su po njihovom mišljenju postupci koje računovođe mogu obavljati i na taj način utjecati na poslovni rezultat i profitabilnost te koje su mjere zaštite od neetičkog ponašanja računovođe

8.1. Rezultati istraživanja

Anketirano je ukupno 80 studenata. Od njih 80 na prvo pitanje o tome dali im je poznat pojam "Etika u računovodstvu" 75 % odgovorilo je potvrdno a njih 25 % navelo je da im nije poznat pojam. Ako gledamo pojedinačno po godinama studija na prvoj godini preddiplomskog studija anketirano je ukupno 35 studenata, njih 63 % odgovorilo je da im je poznat izraz, a 37 % odgovorilo je negativno što je i prikazanom Grafikonom 1.

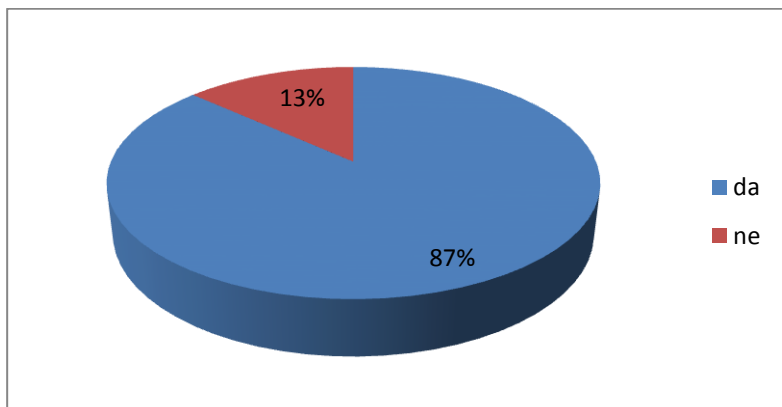
Na trećoj godini studija ukupno je anketirano 30 studenata, a njih 25 odnosno 83 % odgovorilo je pozitivno, dok je njih 5 odnosno 17 % odgovorilo da im nije poznat izraz. Na prvoj godini diplomskog studija anketirano je 15 studenata te je njih 13 odnosno 87 % upoznato s izrazom "etika u računovodstvu", a 2 odnosno 13 % nije upoznato s izrazom što je prikazano Grafikonom 2.. Zaključujemo da je s višom godinom studija u ovom upitniku veći postotak poznavanja navedenog izraza što je i normalno jer se studenti na prvoj godini tek upoznaju s ekonomskim i računovodstvenim izrazima te problematikom.

Grafikon 1. Poznavanje izraza „etika u računovodstvu“ na prvoj godini preddiplomskog studija Financijski menagement

Izvor: Vlastito istraživanje

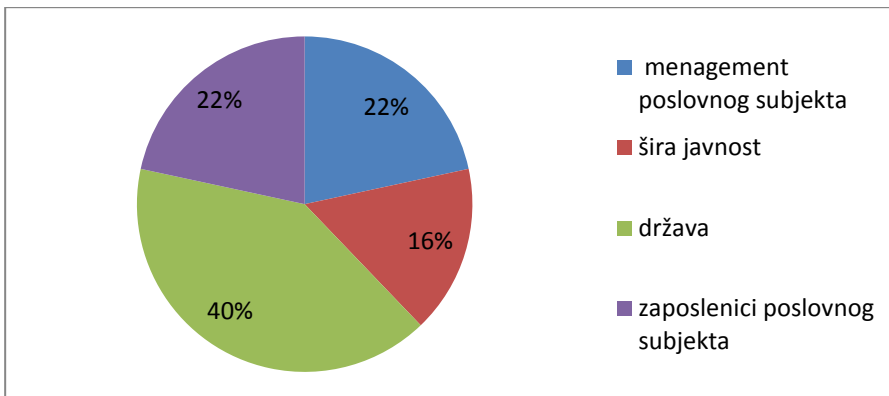
Grafikon 2. Poznavanje izraza „etika u računovodstvu“ na prvoj godini diplomskog studija Financijski menagement

Izvor: Vlastito istraživanje

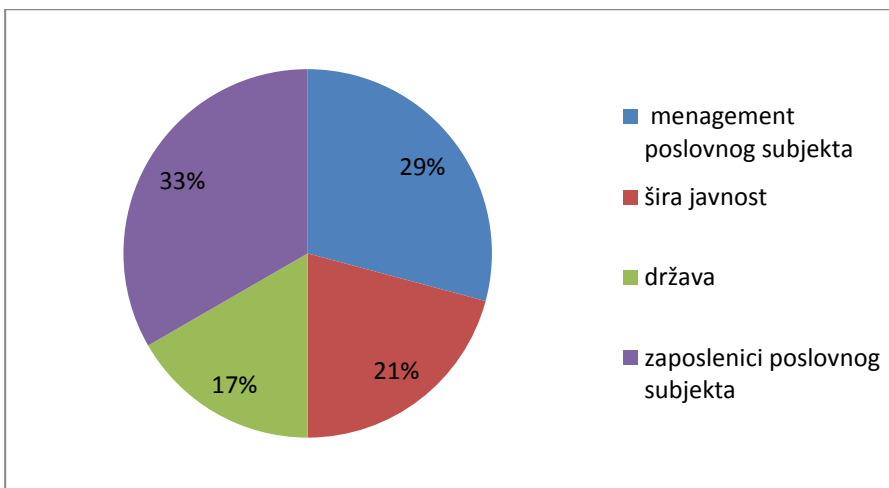
Drugo pitanje nam pokazuje tko po studentima u najvećoj mjeri snosi posljedice neetičnog računovodstva što je i prikazano Grafikonom 3. Studenti prve godine i to 40,54 % njih smatraju da država najviše snosi posljedice neetičnog računovodstva, a da je to menagement poslovnog subjekta smatra njih 21,62 %. Isti postotak studenata smatra da su zaposlenici poslovnog subjekta ti koji snose posljedice, a najmanji postotak studenata, 16,22 % smatra da je šira javnost ta koja snosi navedene posljedice. Dok studenti prve godine diplomskog smatraju da su zaposlenici poslovnog subjekta oni koji snose najviše posljedica i to njih (33,33 %), a najmanje studenata misli da je država (17 %) ta koja snosi posljedice što možemo vidjeti i na Grafikonima 3. i 4.

Grafikon 3. Mišljenje studenata prve godine preddiplomskog studija o snošenju posljedica neetičnog računovodstva

zvor: Vlastito istraživanje

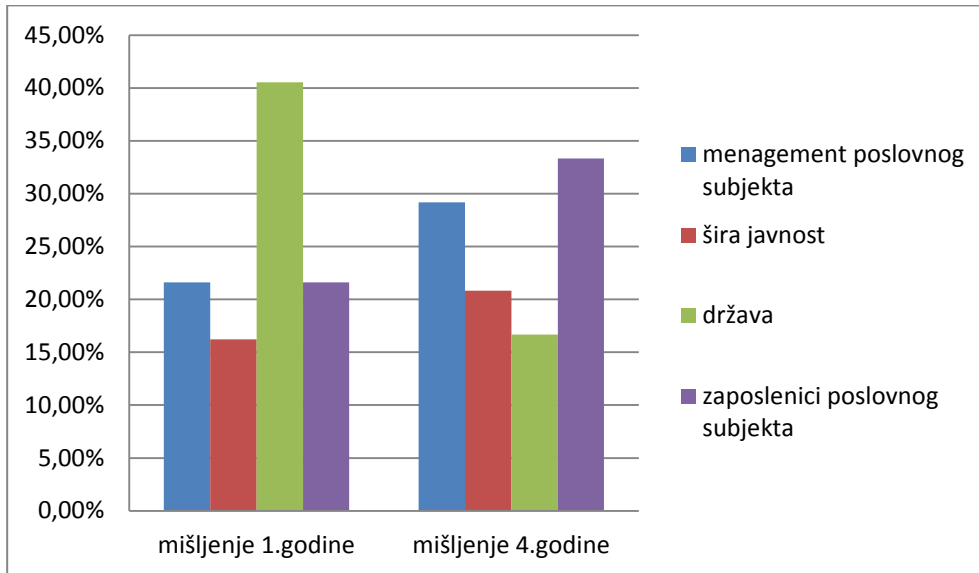
Grafikon 4. Mišljenje studenata prve godine diplomskog studija o snošenju posljedica neetičnog računovodstva

Izvor: Vlastito istraživanje

Sveukupno gledano njih 32,61 % smatra da zaposlenici poslovnog subjekta snose najviše posljedica, a najmanje studenata smatra da posljedice snosi država (20,65 %). Možemo zaključiti kako se studentima mijenja mišljenje s porastom godina studiranja i s stečenim znanjem što možemo vidjeti i u Grafikonu 5. gdje je prikazana usporedba mišljenja prve godine preddiplomskog i prve godine diplomskog studija. Na prvoj godini najveći postotak studenata (40 %) smatra da država snosi posljedice a na prvoj godini diplomskog najveći postotak studenata smatra da su zaposlenici (33%) ti koji snose najviše posljedica neetičnog računovodstva.

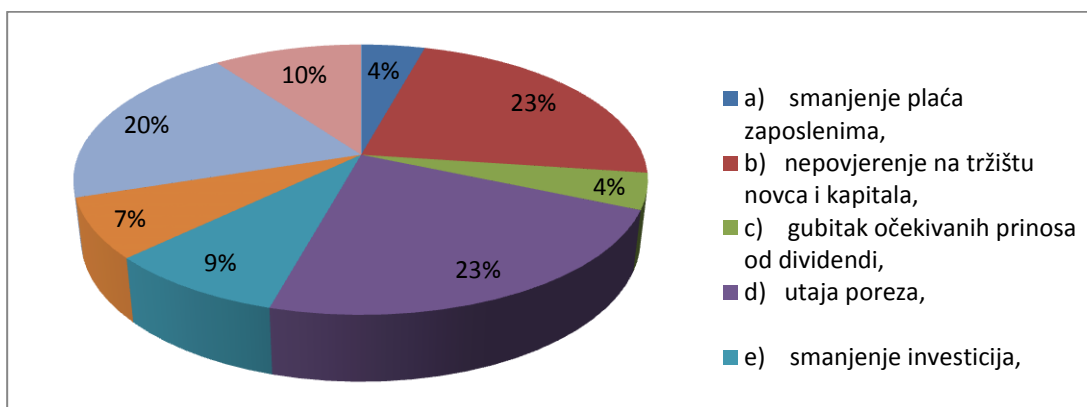
Grafikon.5. Usporedba mišljenja prve godine preddiplomskog i prve godine diplomskog studija o tome tko u najvećoj mjeri snosi posljedice neetičnog računovodstva izražena u postocima.

Izvor: Vlastito istraživanje

Na temelju trećeg pitanja željeli smo saznati koje su po studentima posljedice nekvalitetnog financijskog izvještavanja, a njihova mišljenja prikazana su Grafikonima 6 i 7. Studenti treće godine preddiplomskog studija podjednako smatraju da su nepovjerenje na tržištu novca i kapitala (23%) i utaja poreza (23%) najčešće posljedice nekvalitetnog financijskog izvještavanja, dok najmanje njih smatra posljedicama gubitak očekivanih prinosa od dividendi i smanjenje plaće zaposlenicima (4%).

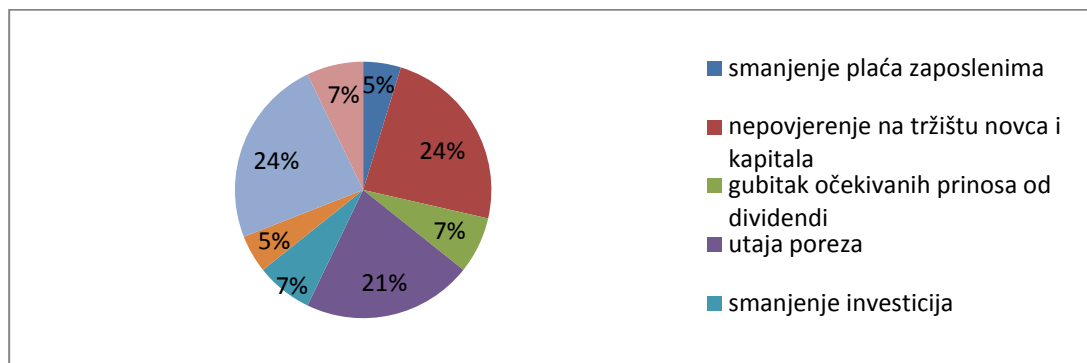
Grafikon 6. Mišljenje studenata treće godine preddiplomskog studija o posljedicama nekvalitetnog financijskog izvještavanja

Izvor: Vlastito istraživanje

Studenti prve godine diplomskog studija smatraju da su posljedice nekvalitetnog financijskog izvještavanja nepovjerenje na tržištu novca i kapitala (24%) i narušavanje povjerenja u računovodstvenu profesiju (24%), a najmanje njih (5%) smatra posljedicama rast nezaposlenosti i smanjenje plaća zaposlenima.

Grafikon 7. Mišljenje studenata prve godine diplomskog studija o posljedicama nekvalitetnog financijskog izvještavanja

Izvor: Vlastito istraživanje

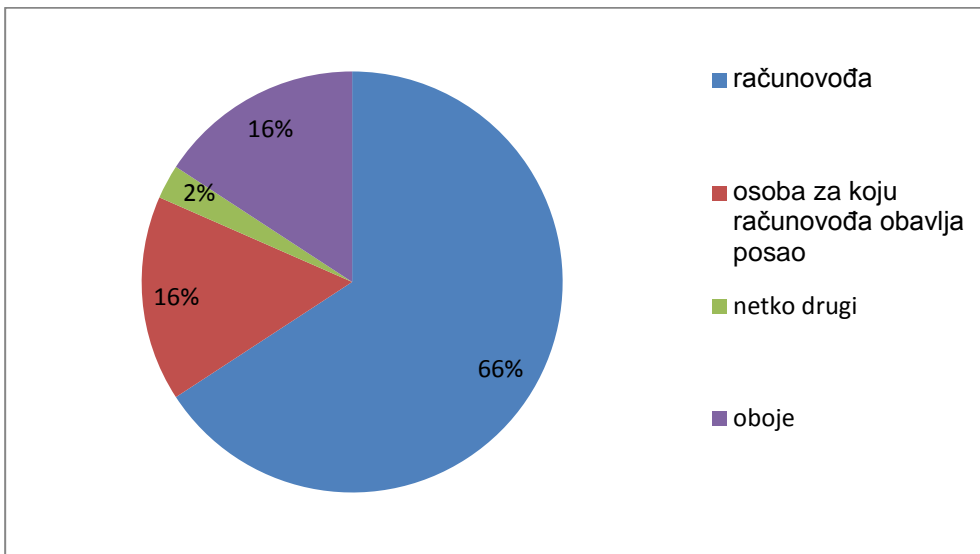
Na temelju anketiranih studenata možemo zaključiti da većina njih smatra posljedicama nekvalitetnog izvještavanja one koje su vezane za povjerenje i to nepovjerenje na tržištu kapitala i narušavanje povjerenja u računovodstvenu profesiju dok najmanje njih posljedicama smatra smanjenje plaća zaposlenicima i gubitak očekivanih prinosa od dividendi odnosno stavke vezane za prihode.

Studenti na trećoj godini studija shvaćaju da je povjerenje važna stavka u računovodstvenoj profesiji bez koje nije moguće funkcionirati, a isto tako ispravno razmišljaju po pitanju posljedica financijskog izvještavanja, obzirom da naglasak daju stavkama povjerenja i profesije, a manje stavkama prihoda.

Četvrtim pitanjem željeli smo saznati tko po anketiranima može biti krivac za nepridržavanje etičkih načela u računovodstvenom obuhvatu poslovanja. Krivac naravno može biti računovođa, osoba koja za računovođu obavlja posao ili oboje. Na temelju prikazanog Grafikona 8. više od polovice (66%) studenata prve godine preddiplomskog studija smatra da je računovođa krivac za nepridržavanje etičkih načela u poslovanju. Studenti treće godine preddiplomskog (44,44%) i prve godine diplomskog studija (38%), što je prikazano Grafikonom 9, također za krivca smatraju računovođu. Možemo zaključiti da studenti sve tri anketirane godine studija smatraju

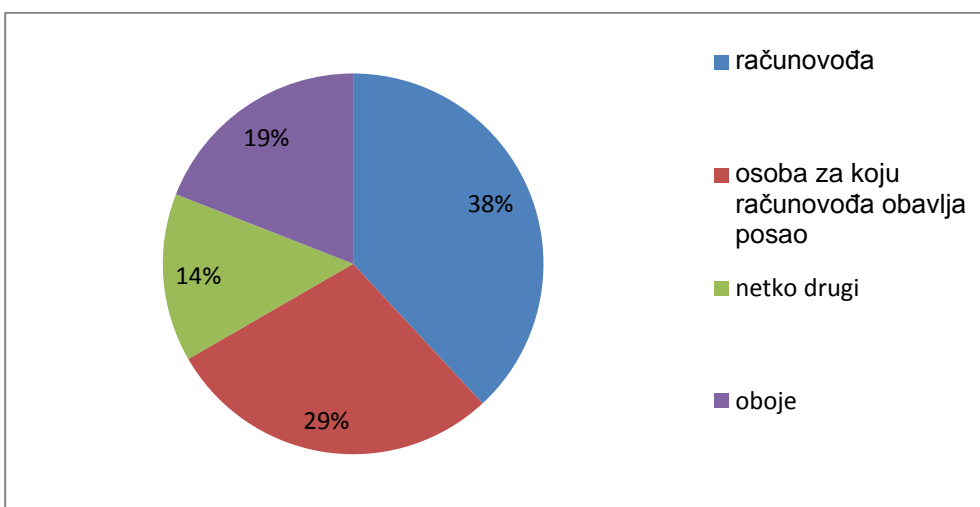
računovođu glavnim i odgovornim za probleme koje nastaju u računovodstvenom obuhvatu poslovanja te uviđaju da računovođa treba imati znanja i iskustva da se s tim problemima nosi i pronađe rješenje koja će donijeti napredak i poboljšanje za cijelu tvrtku.

Grafikon 8. Mišljenje studenata prve godine preddiplomskog studija o tome tko može biti krivac za nepridržavanje etičkih načela u računovodstvenom obuhvatu poslovanja

Izvor: Vlastito istraživanje

Grafikon 9. Mišljenje studenata prve godine diplomskog studija o tome tko može biti krivac za nepridržavanje etičkih načela u računovodstvenom obuhvatu poslovanja

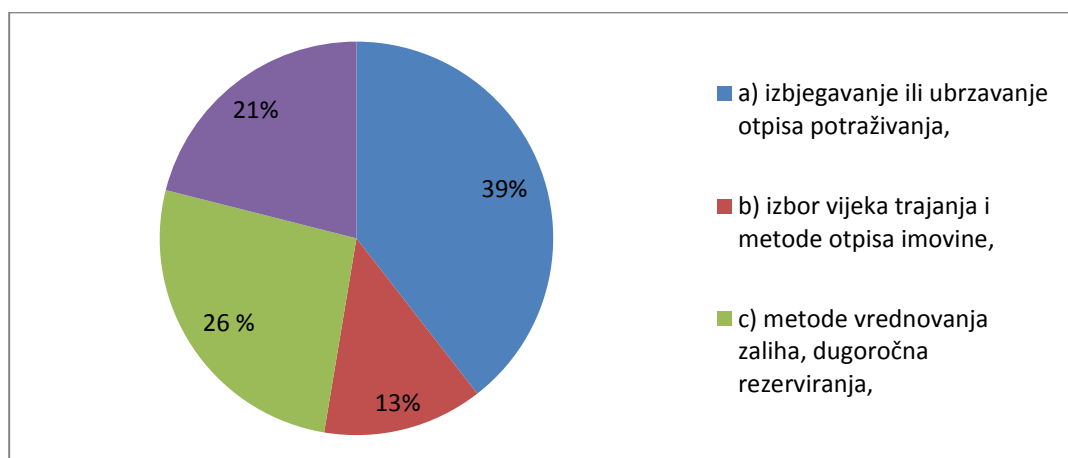

Izvor: Vlasito istraživanje

U nastavku istraživanja zanimalo nas je koji su po anketiranim studentima postupci koje računovođe mogu obavljati i na taj način utjecati na poslovni rezultat i profitabilnost, a da ne narušavaju načela etičnosti i zakonom dozvoljene granice.

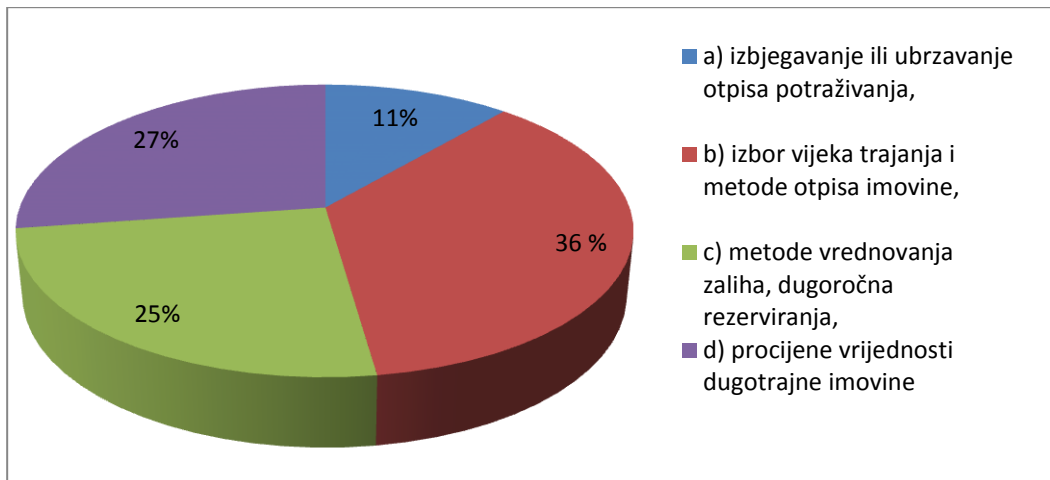
Za odgovor se moglo birati između izbjegavanja ili ubrzavanja otpisa potraživanja, izbora vijeka trajanja i metoda otpisa imovine, metoda vrednovanja zaliha, dugoročnih rezerviranja te procijene vrijednosti dugotrajne imovine. Grafikonom 10. prikazano je mišljenje anketiranih studenata prve godine preddiplomskog studija te možemo vidjeti da najveći postotak studenata (39%) smatra da izbjegavanjem ili ubrzavanjem otpisa potraživanja računovođe mogu obavljati i utjecati na poslovni rezultat, a da ne narušavaju načela etičnosti i zakonom dozvoljene granice. Malo manji postotak studenata (26%) smatra da računovođe mogu obavljati metode vrednovanja zaliha, dugoročna rezerviranja te njima utjecati na poslovni rezultat, a da ne narušavaju načela etičnosti.

Grafikon 10. Mišljenje studenata prve godine preddiplomskog studija o postupcima koje računovođe mogu obavljati i na taj način utjecati na poslovni rezultat i profitabilnost

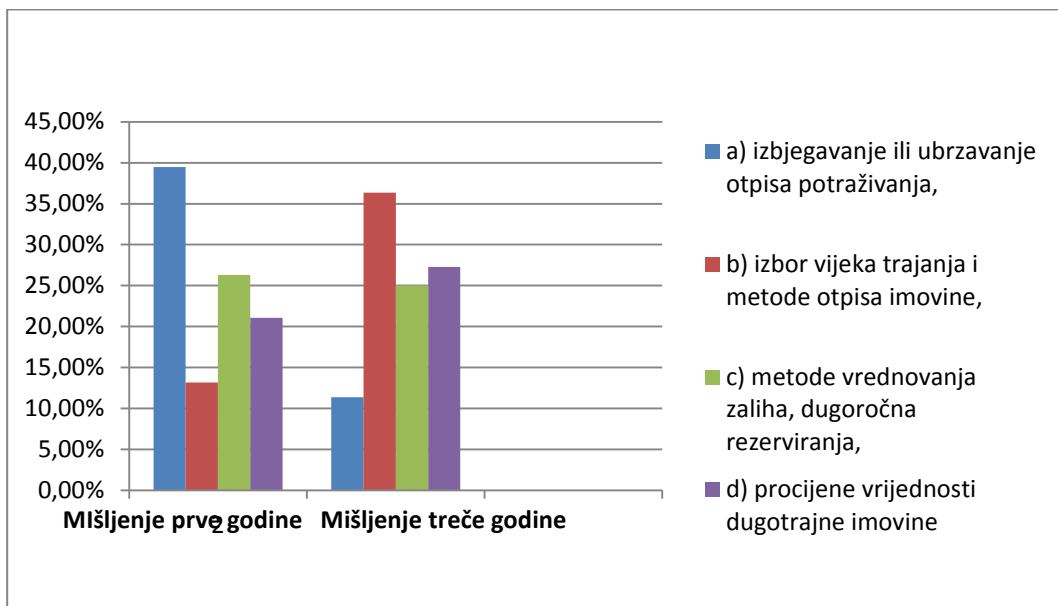
Istovremeno, studenti treće godine preddiplomskog studija smatraju da računovođe mogu metodom izbora vijeka trajanja i otpisa imovine (36%) utjecati na poslovni rezultat, a da ne narušavaju načela etičnosti. Malo manji postotak anketiranih studenata treće godine preddiplomskog studija (27%) smatra da su metode procijene vrijednosti dugotrajne imovine postupci koji računovođe smiju obavljati a da njima ne narušavaju načela etičnosti i poslovni rezultat. Navedeno je prikazano Grafikonom 11. Grafikonom 12. prikazano je usporedno razmišljanje studenata prve i treće godine o navedenome.

Grafikon 11. Mišljenje studenata treće godine preddiplomskog studija o postupcima koje računovođe mogu obavljati i na taj način utjecati na poslovni rezultat i profitabilnost

Izvor: Vlastito istraživanje

Grafikon 12. Usporedba mišljenja studenata prve godine i treće godine preddiplomskog studija o postupcima koje računovođe mogu obavljati i na taj način utjecati na poslovni rezultat i profitabilnost

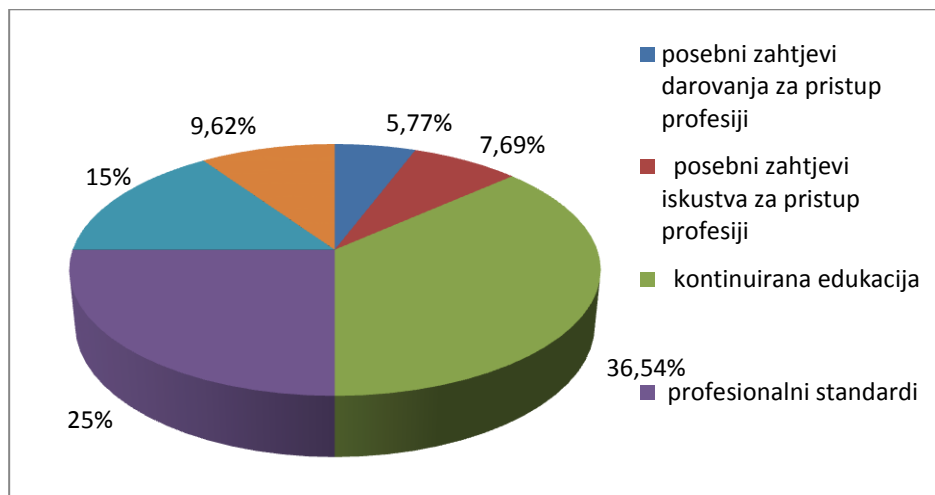

Izvor: Vlastito istraživanje

Na kraju anketnog upitnika pitali smo studente koja je po njihovom mišljenju moguća mjera zaštita od neetičnog ponašanja računovođe. Studenti prve godine preddiplomskog studija smatraju da je najbolja mjera zaštite od neetičnog ponašanja

kontinuirana edukacija (36,54%), a najmanje njih misli da su posebni zahtjevi darovanja za pristup profesiji⁵ (5,77 %) moguća mjera zaštite što je i prikazano Grafikonom 13.

Grafikon 13. Mišljenje studenata prve godine preddiplomskog studija o mogućim mjerama zaštite od neetičnog ponašanja računovođe

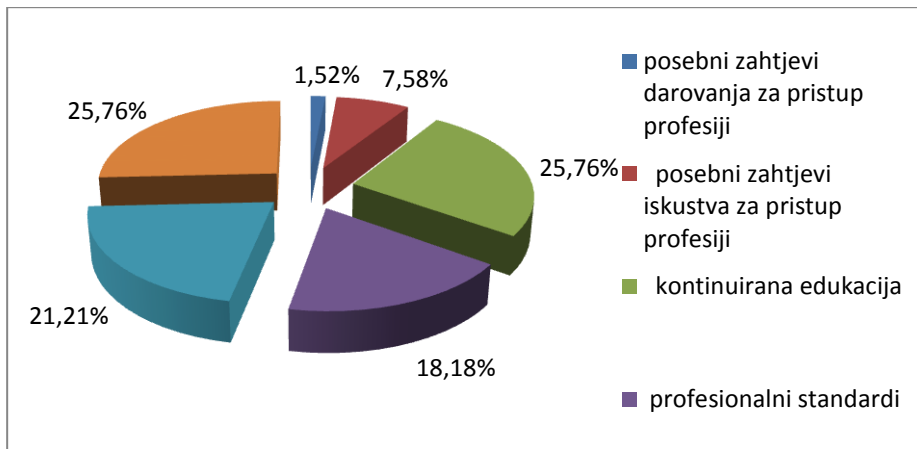

Izvor: Vlastito istraživanje

Isto mišljenje dijele i studenti treće godine preddiplomskog studija također i studenti prve godina diplomskog studija. Anketirani studenti treće godine također misle da je kontinuirana edukacija (25,76%) najbolja moguća mjera zaštite od neetičnog ponašanja računovođe, dok najmanje glasova također daju posebnim zahtjevima darovanja za pristup profesiji (1,52%). Studenti prve godine diplomskog studija također su najvećim dijelom naveli kontinuiranu edukaciju (27,27%).

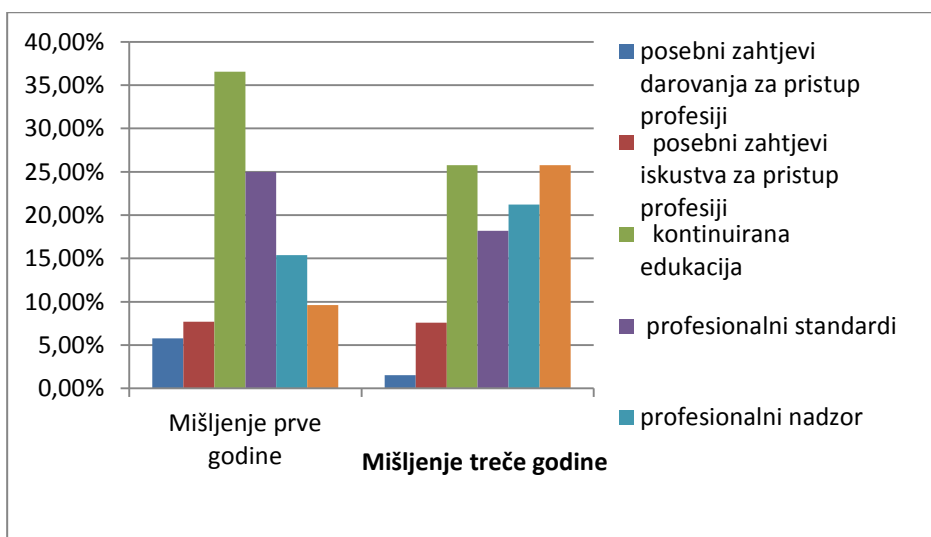
⁵ Prilog 1, Anketni upitnik, 8. pitanje

Grafikon 14. Mišljenje studenata treće godine preddiplomskog studija o mogućim mjerama zaštite od neetičnog ponašanja računovođe

Izvor: Vlastito istraživanje

Grafikon 15. Usporedba mišljenja studenata prve i treće godine preddiplomskog studija o tome koja je najbolje moguća mjera zaštite od neetičnog ponašanja računovođe

Izvor: Vlastito istraživanje

Na temelju prikazanih rezultata možemo zaključiti da svi anketirani studenti (80) smatraju da je kontinuirana edukacija profesionalnih računovođa (29,80%) najbolja i najviše isplativa moguća mjera zaštite od neetičnog ponašanja računovođe.

Edukacija i praktično iskustvo profesionalnih računovođa trebaju osigurati temelj profesionalnog znanja i vještina te profesionalnih vrijednosti, etike i stavova koji će ih osposobiti da kontinuirano uče te da se prilagode promjenama tijekom njihovog

profesionalnog djelovanja. Te sposobnosti će profesionalnim računovođama omogućiti da identificiraju probleme, da imaju znanja za rješavanje problema te da znaju izvore tih znanja i kako ih primijeniti u nekim etičkim pitanjima kako bi se ostvarila zadovoljavajuća rješenja.

U današnjim se uvjetima, više nego ikad prije, od profesionalnih računovođa očekuje da osim stručnih znanja posjeduju i komunikacijske vještine te da budu u stanju zadovoljiti informacijske potrebe svojih korisnika i potrebe za izvještavanje. Vezano s tim, program edukacije iz profesionalnog računovodstva i praktičnog iskustva treba biti iznad tradicionalnog pristupa, uz stalno učenje i vrednovanje isključivo u terminima znanja o načelima, standardima, konceptima, činjenicama i postupcima. Uz globalizaciju, razvoj informacijskih tehnologija te sve veći broj interesno- utjecajnih skupina dovodi do toga da se od profesionalnih računovođa sve više traži postizanje visoke razine kompetencije te njezino održavanje kroz edukaciju i praktično iskustvo, posebice trajno profesionalno usavršavanje. Stoga su računovodstvenoj profesiji neophodni visoko kvalitetni standardi u području edukacije, praktičnog iskustva i trajnog profesionalnog usavršavanja (Tušek,2015).

9. ZAKLJUČAK

Bez obzira na sve izloženo, trebamo biti svjesni činjenice da profesionalna etika zahtijeva da se računovođe u cijelosti posvete svojem djelovanju i da su dužni pobrinuti se za stalno povećavanje kvalitete rukovođenja i financijskog izvještavanja (Koletnik, 2012.).

Istovremeno moramo biti svjesni da etiku ni na kojem području ne mogu nadomjestiti zakoni i tržište. Treba znati da profesionalni kodeks sadrži samo ograničena rješenja na području etike. Da bi računovođe mogli obavljati svoj posao kako nalaže računovodstvena profesija moraju se osloniti na savjete i pomoć osoba s većom razinom stručnosti, konzultirati se s mjerodavnim tijelima, nadređenima i neovisnim stručnjacima. Suština koncepta odgovornog poslovanja poslovnih subjekata zasnovana je na - profitabilnosti, etičnosti i društvenoj odgovornosti. Menadžment izborom računovodstvenih politika i politike financijskog izvještavanja direktno utječe na kvalitetu informacija sadržanih u financijskim izvještajima poslovnog subjekta. Kvaliteta financijskih izvještaja u direktnoj je vezi sa etičkom i sa zakonskom odgovornošću i ukoliko donosioci odluka zanemaruju etičku odgovornost javljaju se zloupotrebe koje, iako ne dovode do kršenja zakonske odgovornosti, rezultiraju „iskrivljenom slikom” o poslovnom subjektu putem netočnih podataka i nepotpunih informacija u financijskim izvještajima, što može imati odlike kreativnog računovodstva.

Činjenica je da se gospodarski odnosi mijenjaju i da se s njima mijenja i kompleksnost odluka pred koje smo svakodnevno postavljeni. U takvim se slučajevima možemo osloniti samo na sebe i svoje vrijednosti. Zato je značajno da postanemo svjesni činjenice da vrijednost ne predstavlja “imati” već “biti”.

Na temelju provedenog istraživanja zaključujemo da se studentima mijenja mišljenje s porastom godina studiranja i s stečenim znanjem. Na prvoj godini najveći postotak studenata (40 %) smatra da država snosi posljedice a na prvoj godini diplomskog najveći postotak studenata smatra da su zaposlenici (33%) ti koji snose najviše posljedica neetičnog računovodstva. Studente koje smo anketirali smatraju posljedicama nekvalitetnog financijskog izvještavanja one koje su vezane za povjerenje i to nepovjerenje na tržištu kapitala i narušavanje povjerenja u računovodstvenu profesiju, dok najmanje njih posljedicama smatra smanjenje plaća zaposlenicima i

gubitak očekivanih prinosa od dividendi odnosno stavke vezane za prihode. Možemo zaključiti da studenti sve tri anketirane godine studija smatraju računovođu glavnim i odgovornim za probleme koje nastaju u računovodstvenom obuhvatu poslovanja. Na temelju prikazanih rezultata zaključujemo da anketirani studenti (80) smatraju da je kontinuirana edukacija profesionalnih računovođa (29,80%) najbolja i najviše isplativa moguća mjera zaštite od neetičnog ponašanja računovođe.

Smatramo, naime, da će samo u slučaju ako toga budemo svjesni, broj etički spornih djela biti manji, kao i da će poslovni svijet postati ugodniji za sve sudionike.

10. LITERATURA

1. Aleksić A. (2007): Poslovna etika- element uspješnog poslovanja, Zagreb, Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu, god. 5, str. 419-429.
2. Bedeković M.(2013): Računovodstvena etika i njezina važnost u računovodstvenoj profesiji, *Praktični menadžment*, 4 (2), str. 102-105.
3. Ćorić M., Jelavić I. (2009): Etika u poslovanju, *Obnovljeni život*, Zagreb,64 (3), str. 393-404.
4. Dujanić M.(2003): Poslovna etika u funkciji menagementa, Zbornik radova- Sveučilište u Rijeci, Ekonomski fakultet u Rijeci, god 21.sv.1, str.53-83.
5. Grivec M. (2014): Etika u računovodstvu, *Praktični menadžment* , 5 (2), str. 17-23.
6. Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika,(2015): *Uloga regulatora u razvoju gospodarstva Hrvatske*, Zagreb, RIF
7. Jalšenjak B. i Krkač K. (2016): *Poslovna etika, korporacijska društvena odgovornost i održivost*, Zagreb, MATE d.o.o
8. Krkač K.,Volarević H.,Josipović M. (2011): Načela poslovne etike i korporacijske društvene odgovornosti u području računovodstva, revizije, financija i bankarstva, *Obnovljeni život*, Zagreb, 66 (2), str.187-199.
9. Skupina autora, (2010): *Računovodstvo*, Zagreb, RIF
- 10.Tušek B. (2015) Kodeks etike i međunarodni standardi edukacija za profesionalne računovođe, *Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika*,Zagreb, RIF
- 11.Žager K., Mamić Sačer I.,Sever S., Žager i., (2008): *Analiza financijskih izvještaja*, Zagreb, Masmedia

POPIS PRILOGA

Prilog 1: Anketni upitnik

ANKETNI UPITNIK

Poštovani, ova anketa je anonimna. Rezultati istraživanja bit će korišteni u znanstvene svrhe. Cilj anketnog istraživanja je saznati koliko studenti znaju o etici i neetičnom ponašanju računovođa i kakav je njihov stav o istome.

Molim Vas da iskrenim i subjektivnim odgovorima date doprinos istraživanju navedene teme. Kod svih pitanja (osim kod prvog) moguće je navesti više odgovora.

1. Da li Vam je poznat izraz "etika u računovodstvu" ?

a) da

b) ne

2. Po Vašem mišljenju, tko u najvećoj mjeri snosi posljedice neetičnog računovodstva?

a) management poslovnog subjekta

b) šira javnost

c) država

d) zaposlenici poslovnog subjekta

3. Koje su po Vama posljedice nekvalitetnog financijskog izvještavanja?

a) smanjenje plaća zaposlenima,

b) nepovjerenje na tržištu novca i kapitala,

c) gubitak očekivanih prinosa od dividendi,

d) utaja poreza,

e) smanjenje investicija,

f) rast nezaposlenosti,

g) narušavanje povjerenja u računovodstvenu profesiju,

h) gubitak očekivanih prinosa od uloženog kapitala

4. Tko po Vašem mišljenju može biti krivac za nepridržavanje etičkih načela u računovodstvenom obuhvatu poslovanja?

- a) računovođa
- b) osoba za koju računovođa obavlja posao
- c) _____
- d) oboje

5. Koji su po Vama postupci koje računovođe mogu obavljati i na taj način utjecati na poslovni rezultat i profitabilnost, a da ne narušavaju načela etičnosti i zakonom dozvoljene granice ?

- a) izbjegavanje ili ubrzavanje otpisa potraživanja,
- b) izbor vijeka trajanja i metode otpisa imovine,
- c) metode vrednovanja zaliha, dugoročna rezerviranja,
- d) procijene vrijednosti dugotrajne imovine

6. Rangirajte po važnosti (od 1 – najvažnije, do 4 – najmanje važno) zahtjeve koje je potrebno ispuniti da bi se omogućilo postizanje visoke razine uspješnosti računovodstvene profesije?

- ____ pravovaljanost informacija,
- ____ profesionalizam,
- ____ kvaliteta usluga,
- ____ povjerenje

7. Navedite razinu jačine prijetnje osnovnim etičnim načelima za računovođe:

Prijetnje:	1 Nije prijetnja	2 Umjerena prijetnja	3 Prijetnja	4 Izuzetna prijetnja
a) osobni interes				
b) samokontrola				
c) zastupanje				
d) prisnost				

e) zastrašivanje				
---------------------	--	--	--	--

8. Po Vama, koje su od navedenih mjera moguća zaštita od neetičnog ponašanja računovođe:

- a) posebni zahtjevi darovanja za pristup profesiji
- b) posebni zahtjevi iskustva za pristup profesiji
- c) kontinuirana edukacija
- d) profesionalni standardi
- e) profesionalni nadzor
- f) disciplinski postupci

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1. Poznavanje izraza „etika u računovodstvu“ na prvoj godini preddiplomskog studija Financijski menagement

Grafikon 2. Poznavanje izraza „etika u računovodstvu“ na prvoj godini diplomskog studija Financijski menagement

Grafikon 3. Mišljenje studenata prve godine preddiplomskog studija o snošenju posljedica neetičnog računovodstva

Grafikon 4. Mišljenje studenata prve godine diplomskog studija o snošenju posljedica neetičnog računovodstva

Grafikon.5. Usporedba mišljenja prve godine preddiplomskog i prve godine diplomskog studija o tome tko u najvećoj mjeri snosi posljedice neetičnog računovodstva izražena u postocima.

Grafikon 6. Mišljenje studenata treće godine preddiplomskog studija o posljedicama nekvalitetnog financijskog izvještavanja

Grafikon 7. Mišljenje studenata prve godine diplomskog studija o posljedicama nekvalitetnog financijskog izvještavanja

Grafikon 8. Mišljenje studenata prve godine preddiplomskog studija o tome tko može biti krivac za nepridržavanje etičkih načela u računovodstvenom obuhvatu poslovanja

Grafikon 9. Mišljenje studenata prve godine diplomskog studija o tome tko može biti krivac za nepridržavanje etičkih načela u računovodstvenom obuhvatu poslovanja

Grafikon 10. Mišljenje prve godine preddiplomskog studija o postupcima koje računovođe mogu obavljati i na taj način utjecati na poslovni rezultat i profitabilnost

Grafikon 11. Mišljenje treće godine preddiplomskog studija o postupcima koje računovođe mogu obavljati i na taj način utjecati na poslovni rezultat i profitabilnost

Grafikon 12. Usporedba mišljenja prve godine i treće godine preddiplomskog studija o postupcima koje računovođe mogu obavljati i na taj način utjecati na poslovni rezultat i profitabilnost

Grafikon 13. Mišljenje prve godine preddiplomskog studija o mogućim mjerama zaštite od neetičnog ponašanja računovođe

Grafikon 14. Mišljenje prve godine preddiplomskog studija o mogućim mjerama zaštite od neetičnog ponašanja računovođe

Grafikon 15. Usporedba mišljenja prve i treće godine preddiplomskog studija o tome koja je najbolje moguća mjera zaštite od neetičnog ponašanja računovođe